

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra české literatury

Karel Dewetter- příklad autora regionální literatury

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Anna Stejskalová

Autorka diplomové práce: Jana Fáberová

Rabyňská 743/6, Praha 4

8.ročník, Čj-D

denní studium

Rok 2005

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury.

Místo vypracování: Praha

Datum: 15.12. 2005

Podpis:

Obsah:

1.	Úvod.....	5
2.	Regionální literatura.....	6
3.	Ellerová a stučnická tradice Týna nad Vltavou a Jižní Čech.....	8
4.	Kača Dvořák - život a dílo.....	18
5.	Dětská literatura - trilogie Nepověstelná dobrodružství Davida Daubána.....	27
6.	Literatura přechodového typu, věkově nevymezená.....	32
6.1.	Listy z Vltavy.....	32
6.2.	Loupání: Z čes. rob. lesa.....	42
7.	Prozaické dílo pro dospělého čtenáře.....	45
7.1.	Román Richarda Loma.....	45
7.2.	Mlčí hř.....	53
7.3.	Věsta hřtěl.....	60
7.4.	Malostranská trilogie.....	65
8.	Devětiterová básnická tvorba.....	69
9.	Závěr.....	72
	Práce a literatura.....	73
	Průběh.....	75
	Klíčové slovo.....	76

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní PhDr. Anně Stejskalové za obětavé vedení této diplomové práce, za její trpělivost a věcné připomínky. Zvláštní poděkování patří také paní Martině Sudové z Městského muzea v Týně nad Vltavou za možnost dlouhodobého zapůjčení knih a materiálů.

Obsah:

1.	Úvod.....	5
2.	Regionální literatura.....	6
3.	Literární a umělecká tradice Týna nad Vltavou a jižních Čech.....	8
4.	Karel Dewetter-život a dílo.....	15
5.	Dětská literatura-trilogie Neuvěřitelná dobrodružství Davida Damiána.....	27
6.	Literatura přechodového typu, věkově nevymezená.....	32
6.1.	Listy z Vltavína.....	32
6.2.	Loupežníci z českých lesů.....	42
7.	Prozaické dílo pro dospělého čtenáře.....	45
7.1.	Román Richarda Loma.....	45
7.2.	Mrtví žijí.....	53
7.3.	Světla buditelů.....	60
7.4.	Malostranská trilogie.....	65
8.	Dewetterova básnická tvorba.....	69
9.	Závěr.....	72
	Prameny a literatura.....	73
	Resumé.....	75
	Klíčová slova.....	76

1. Úvod

Tato diplomová práce bude zaměřena na spisovatele Karla Dewettera, autora regionálního charakteru, který svou literární činnost zasvětil jihočeskému městu Týn nad Vltavou. Z Dewetterova rozsáhlého díla bylo vybráno několik knih, které reprezentují jednotlivé žánrové okruhy. Knihy byly vybrány i s přihlédnutím na možnosti, které nám poskytují knihovny a archivy. Část Dewetterových knih totiž patří mezi archivní exempláře, a proto není možné s nimi pracovat. Navíc by bylo při interpretaci většího počtu jeho děl velmi snadné sklouznout k opakování stejného hodnocení, neboť díla jsou si v mnoha ohledech velmi podobna.

První kapitola této práce bude stručně charakterizovat regionální literaturu v rámci celku literatury národní. Druhá kapitola se zaměřuje na literární tradici Týna nad Vltavou a jižních Čech, ostatní kapitoly jsou pak věnovány Dewetterovi a jeho dílu.

Práce se pokusí nejprve shrnout Dewetterův život a představit jej nejen jako autora, ale i jako člověka, a poté již následuje rozbor vybraných titulů. Nejprve se věnuje literatuře pro děti a mládež a rozbořením literatury přechodového typu se dostane k próze pro dospělé a k poezii. Protože se díla zabývají konkrétním místem, tedy Týnem nad Vltavou, pokusím se v práci město pomocí citací ukázek alespoň trochu představit a přiblížit.

I když se Dewetter inspiroval především uvedeným regionem, můžeme v jeho tvorbě najít i taková díla, která byla inspirována jinými místy (v jednom takovém se odrazila pražská Malá Strana); tato díla budou pojednána na příslušných místech této práce.

2. Regionální literatura

Regionální literatura, tvorba čerpající látku z určitého kraje nebo spjatá s ním autorovým původem či místem pobytu, je složkou literatury celonárodní. Pokud se v české literatuře mluví o určitých lokálních prvcích, bývá v první řadě zmíněna především tvorba, která se dotýká hlavního kulturního centra, Prahy. Dalo by se říci, že jde o jakýsi literární pragocentrismus, jehož důvody jsou zřejmé a pochopitelné.

Autory regionální literatury můžeme rozdělit na dvě, respektive tři pomyslné skupiny. Do první skupiny bychom zařadili autory píšící o Praze, tyto autory bychom ponechali stranou vzhledem k svébytnosti pražského regionu.

Druhou skupinu tvoří autoři, kteří vyšli z regionální literatury, ale jejichž díla regionalismus přesáhla a představují uměleckou hodnotu celonárodního významu. Z nich bychom mohli jmenovat například Aloise Jiráska a jeho Psohlavce, Moravské Slovácko v Maryše bratří Mrštíků, Terézu Novákovou s jejími romány Děti čistého živého či Drašar, Jana Drdu a Příbramsko, Chodsko u Jindřicha Šimona Baara nebo šumavské motivy v prózách Karla Klostermanna.

Poslední skupinu pak tvoří autoři, kteří zůstali „uvěznění“ v rámci svého regionu a jejichž dílům se nepodařilo proniknout do celonárodního kontextu. Do této skupiny bude patřit i spisovatel Karel Dewetter, kterému se tato práce věnuje.

Mnozí by si mohli položit otázku, proč by tedy regionální literatura zvláště v případě autorů poslední skupiny měla být důležitá? Proč kromě knih celonárodně známých autorů číst ještě ty, o nichž se dnes ví jen málo a školní

učebnice o nich mlčí? Odpověď je možné najít například u profesora Plcha, který se domnívá, že regionální aspekty jsou prostředkem k pochopení celonárodní literatury, prohlubují působivost estetického zážitku a vytváří konkrétnější základnu pro rozvoj estetických hodnot.

3. Literární a umělecká tradice Týna a jižních Čech

Rčení „Co Čech, to muzikant“ by bylo možné v případě jihočeského regionu pozměnit na frázi „Co jihočechem, to významná kulturní osobnost“ a nebyli bychom daleko od pravdy. V jihočeské oblasti vyrostla řada známých literátů, historiků, malířů, sochařů a jiných velikánů ve svém oboru, kterým se podařilo, byť tento záměr možná mnohdy ani nebyl primárním účelem jejich práce, obrátit pozornost veřejnosti na jižní Čechy. Několik umělců se narodilo i v Týně nad Vltavou, malém městě na půl cesty mezi Tábořem a Českými Budějovicemi. Tato dvě města pak společně s Jindřichovým Hradcem či Pískem a Prahou dále rozvíjela umělecké vlohy a vzdělání týnských rodáků, popřípadě těch, kdo se do Týna přistěhovali v pozdějším věku.

Přestože se tato práce bude zabývat hlavně literaturou a jejím spojením s městem Týn a bude zaměřená především na Karla Dewettera a jeho dílo, přesto-abychom měli obrázek úplný-nesmíme opomenout ani představitele ostatních kulturních odvětví. Je rovněž třeba se při našich toulkách za historií projít po celém jihočeském území. Karla Dewettera zatím úmyslně přeskochíme a nejprve se zmíníme o osobnostech, které byly s Týnem skutečně spojeny. Některé svým významem přesáhly hranice rodného města a dodnes se o nich učíme na školách, jiné byly známy ve své době, ale po dosažení vrcholu své slávy upadly v zapomnění.

Do první skupiny patří kněz a jazykovědec, básník, filolog a překladatel, jehož přátelé nazývali orlem na Parnasu českém a který se narodil 7. ledna roku 1769 v týnském Dolním Brašově v rodině váženého koželuha Puchmajera a dostal jméno Antonín. Druhé, vlastenecké jméno Jaroslav přijal až později, v době, kdy byl stržen Šebestiánem Hněvkovským

k zájmu o český jazyk. Již v dětství projevili malý Antonín výbornou paměť a bystrost, a proto byl svěřen do péče místního týnského kaplana Josefa Valoucha. Ten jej vyučoval latině a hudbě a díky němu se Antonín dostal na studia do piaristického gymnázia do Českých Budějovic. Začátky jeho studií byly nejednou vykoupeny i slzami, protože Antonín mluvil latinsky tak dobře jako rodným jazykem, ale německy, jazykem nezbytným ke studiu, neuměl říci ani slovo. Díky své houževnatosti se však s překážkou vypořádal, a tak mu po ukončení gymnázia nic nebránilo pokračovat ve studiu na pražské filosofii, neboť se chtěl stát profesorem nebo hudebníkem. Podlehli ale nátlaku své matky, vstoupil do semináře a stal se knězem. Jednoho dne se však v knihovně potkal s již zmíněným Hněvkovským a Puchmajerův osud se začal ubírat jiným směrem. Roku 1791 založil s několika přáteli literární spolek, jehož cílem bylo seznamovat veřejnost se vznikající českou básnickou tvorbou. Jejich nadšení bylo velmi často zastíněno počtem gramatických chyb, jichž se dopouštěli. Roku 1796 byl Puchmajer vysvěcen na kněze, ale ani toto povolání mu nezabránilo věnovat se nadále propagování českého jazyka a literární tvorbě. Puchmajer psal básně a bajky, překládal z němčiny o hospodářství, ornitologii nebo například o bylinkářství a významný je i jeho podíl na slovníkových pracích (spolupracoval s Dobrovským). Zajímavým Puchmajerovým počinem je vůbec první mluvnice cikánského jazyka nebo slovník zlodějské hantýrky. Bezesporu mnohem známějším je Puchmajerova organizátorská a tvůrčí práce, již završilo vydání prvního almanachu Sebrání básní a zpěvů v roce 1795 a druhého v roce 1797, pokračování s názvem Nové básně (tři ročníky, poslední roku 1817) na sebe nenechalo dlouho čekat. Vedle této práce zasluhuje uznání i již zmíněná pomoc příteli Josefu Dobrovskému na prvním díle Německo-českého slovníku a samostatné dokončení dílu druhého. Tento významný týnský rodák zemřel 29. září 1820 v Praze.

Další významná osobnost spojená s Týnem nad Vltavou nepocházela přímo odsud, ale bude nejspíš i dnes známější než někteří týňští rodáci, o kterých se zmíním později.

Roku 1866 se stal čestným občanem Týna vyšehradský kanovník Karel Alois Vinařický, blízký přítel Palackého a Čelakovského, obrozenecký pracovník, překladatel a jeden z prvních tvůrců české literatury pro děti. Narodil se 24. ledna 1803 ve Slaném v rodině obuvnického mistra, a přestože jako žák zápasil s německým jazykem a latinou, stal se posléze uznávaným překladatelem Terentia, Vergilia, Homéra a Horatia a autorem německých veršů. Po absolvování filosofie v Praze byl pozván strýcem na další studia do Vídně, kde se věnoval filologii, dějinám, archeologii, numismatice a diplomatice, ale především se zde seznámil s Palackým. Roku 1825 ukončil Vinařický studia teologie a stal se arcibiskupským ceremoniářem. I při své církevní dráze se však intenzivně věnoval pedagogice. Když roku 1849 odešel ze zdravotních důvodů z předchozího působiště v Kováni na Mladoboleslavsku do Týna nad Vltavou, zaměřil zde své úsilí na zlepšení školních podmínek a možností. Podařilo se mu ve městě zřídit hlavní farní školu, sestavoval učebnice a usiloval o lepší postavení učitelů. Kromě těchto aktivit psal básně, mimo jiné i pro děti, a roku 1828 založil Časopis katolického duchovenstva. Jeho posledním působištěm byla Vyšehradská kapitula. Zemřel roku 1869 a je pohřben na Vyšehradském hřbitově, neboť v letech 1854 až 1869 byl kanovníkem vyšehradským.

Sledovat stopy dalšího umělce spojeného s týnským kulturním prostředím nebylo pro jeho životopisce nijak jednoduché. I přesto je Matěj Kopecký počítán mezi osobnosti, které tímto jihočeským městem prošly, i když na své cestě poslední; na týnském hřbitově byl tento významný loutkář pochován, a přestože se dnes již místo jeho posledního odpočinku nedá vypátrat, je Týn na „svého“ Kopeckého hrdý. Ačkoliv pocházel z Libčan na Královéhradecku, kde se 24. února 1775 narodil a dostal při křtu jména

Mathias Josef, již v roce 1791 se seznamuje s jihočeským prostředím; jeho otec Joanes zde zakoupil chalupu. Roku 1795 se Matěj Kopecký oženil s Rozálií, dcerou kramáře z Mirotic, v nichž se záhy stal měšťanem a získal povolení provozovat Marionetten Spiele, byť si tehdejší úřady společně s povolením neodpustily poznámku, že by se jako otec rodiny měl věnovat náležitějšímu způsobu obživy. Pravděpodobně to s mladým Kopeckým mysleli úředníci dobře, v rodině se totiž postupně narodilo 15 dětí (dospělosti se jich dožilo pouze 6) a válečné období komedii dvakrát nepřálo. A tak vystřídal Kopecký několik zaměstnání a živil se jako hodinář, kramář, obchodník s knoflíky a velbloudí srstí nebo cestář, než se roku 1818 opět vrátil k původnímu „kumštu“. Roku 1820 získal Kopecký povolení provozovat loutkaření po celých Čechách, a tak se na svých cestách dostal také do Koloděj nad Lužnicí, kde měl několik svých přátel a vděčné publikum, kterému chtěl 3. července roku 1847 bubnováním oznámit konání jednoho ze svých zdejších představení. To už se ale neuskutečnilo, protože při svolávání obecnstva padl Kopecký mrtvý k zemi. I když hrob v Týně nad Vltavou časem zpustl, byl na počátku 20. století na kapli na místním hřbitově odhalen Kopeckému náhrobek, který byl později doplněn reliéfem z dílny místního sochaře podle kresby Mikoláše Alše.

Pokud se v čase posuneme o několik desetiletí vpřed, narazíme na dalšího vltavotýnského rodáka, který, ač se nevěnoval krásné literatuře, zvěčnil Týn a obzvláště jeho historii na stránkách svých knih. Mluvíme o Josefu Sakařovi, který se 29. dubna 1870 narodil vltavotýnskému arcibiskupskému zahradníkovi Antonínovi a jeho ženě Anně a který vyrůstal v zadním traktu místního zámku. Po gymnaziálních studiích v Českých Budějovicích studoval na teologické fakultě v Praze, po jejímž absolvování byl vysvěcen na kněze. V témž roce se zapsal ke studiu dějepisu a zeměpisu na fakultě filosofické. Po ukončení studií nabytí oprávnění vyučovat tyto předměty na středních školách, a to se také stalo. Jako učitel musel Sakař

častokrát měnit působiště, ale svému rodnému městu zůstal vždy věrný a ve svých člancích mu věnoval nejednu vzpomínku. I daleko od domova sbíral materiál a roku 1904 byla jeho práce završena vydáním Dějin hradu a města Týna nad Vltavou a okolí. Protože ale pro Sakaře nebylo jednoduché sbírat materiál o městě, které leželo ve značné vzdálenosti od jeho působiště (stal se učitelem na reálce v Pardubicích), mohl se k dějinám rodného města vrátit až po odchodu do důchodu a na jejich první díl navázat dílem druhým. Za svého života stihl ještě vydat 3. díl, pojednávající o letech 1790 až 1848, ale tisk 4. dílu (léta 1849-1900) byl pro Sakařovu smrt zastaven a dokončen až koncem 50. let 20. století.

Přestože jde jen o shodu náhod, mohlo by se někomu zdát, že loutkoherectví bylo dáno Týnu tak trochu do vínku. Ve městě posledního odpočinku otce českého loutkoherectví spatřil totiž světlo světa také budoucí první docent katedry loutkoherectví na pražské DAMU, Otto Rödl. Narodil se 3.července 1903 v Horním Brašově, ale jeho rodný dům bohužel později ustoupil monstrózní budově bývalého Prioru. Rödlův tatínek byl holič a maminka měla dole v domě vlastní, poměrně vyhledávanou vinárnu. Po měšťanské škole se mladý Otto rozhodl vydat na studia Pedagogického ústavu do Prahy. Jako učitel pak působil v Kolodějích nad Lužnicí a Neznašově, městech ležících nedaleko Týna. V profesním životě se mu pak podařilo propojit lásku k loutkám s pedagogikou-stal se průkopníkem možností výchovného využití postavičky maňáska v divadle i ve škole, psal učebnice a vedl vzdělávací kurzy. Se svými pořady procestoval jihovýchodní Asii, kterou si i přes tamní tisíciletou loutkářskou tradici naprosto podmanil a sklízel tam nemalé úspěchy.

V ryze uměleckém prostředí se již odmala pohyboval i Jaroslav Vojna, který se narodil 3.května 1909 v rodině známého týnského architekta Jaroslava a umělecky vyrostl ovlivňován dílem Mikoláše Alše. Náměty Vojnových obrazů vycházely z venkovského prostředí-maloval venkovské

výjevy, rázovité figurky a hlavně koně. Kromě malířství si v sobě nesl také lásku k loutkářství, která začala bednou starých loutek na půdě a skončila vytvořením již zmíněného portrétu Matěje Kopeckého. Připomenu ještě, že plastika vznikla na základě Alšovy kresby, jehož vnučku Lidušku si Vojna později vzal. Své umělecké vlohy Vojna prohluboval ve večerním kurzu Uměleckoprůmyslové školy v Praze a později na AVU, kde se po dokončení studií stal profesorem kreslení.

Milovníkům krásných knih pravděpodobně nebude neznámý umělecký monogram nejmladší z významných osobností Týna. Ani tentokrát nejde o spisovatele, i když jeho umělecká činnost je s literaturou spojena víc než s jakýmkoliv jiným oborem. Mluvíme totiž o Ladislavu Hodném, knihaři, jež pracoval v duchu hesla, že knihařina nesmí být jen řemeslem, ale „kumštem“. Budoucí knihař se narodil 3. června 1909 a v dětství si nejprve přál být cukrářem. Když se ale jednou setkal s týnským knihařem Františkem Hájkem, který právě nesl opravené zemské knihy, bylo rozhodnuto. Ve čtrnácti letech šel k Hájkovi do učení a v jeho knihařské dílně v týnském Podskalí prožil následující tři roky. Když se později v šestadvaceti letech rozhodl zkusit štěstí v Praze, stal se díky tatínkovým známostem tiskařem u Legiografie. Stýskalo se mu však po rodném městě, kam se po 9 letech vrátil. Přestože zakázek nebylo mnoho a Hodný se musel potýkat s velkovýrobou, zanechal po sobě ohromný kus práce, za níž se stal například členem Svazu československých výtvarných umělců a získal řadu ocenění. Prý dokázal i obsahově nepříliš krásnou knihu svázat tak, že alespoň vnějškem upoutala.

Seznam nejvýznamnějších týnských osobností jsme vyčerpali, a lze konstatovat, že na jedno malé venkovské město je jich dost. Podíváme-li se za jeho hranice, narazíme v blízkých Netěchovicích na Karla Komzáka, kapelníka Prozatímního divadla a hudebního skladatele, nebo v Kolodějích nad Lužnicí na divadelního režiséra Alfréda Radoka, který se tam narodil. Také v nedalekých Českých Budějovicích, Táboře, Písku, Vodňanech a v řadě

dalších míst můžeme najít stopy mnoha básníků, historiků, malířů, herců i operních pěvců. Byli více či méně známí a jihočeským krajem v různé míře dotčení. Vždy jej nějakým způsobem oslavili nebo se o něm alespoň zmínili bez ohledu na to, zda byli jihočeši původem, či se do tohoto kouta Čech přistěhovali. Všichni dohromady by vydali na několik dalších prací a podrobně se zde jimi zabývat by jen odvádělo od daného tématu. Přesto alespoň pro ilustraci jihočeské kulturnosti zmíníme pár nejzvučnějších jmen rodáků i těch, kdo do kraje z různých důvodů přišli.

Z rodáků to jsou Karel Eugen Tupý-Boleslav Jablonský, rodák z Kardašovy Řečice, František Herites pocházející z Vodňan, Ladislav Stroupežnický (Cerhanice u Písku), Josef Holeček (Stožice u Vodňan), Mikoláš Aleš (Mirotice), Antonín Sova (Pacov), Josef Šusta (Třeboň), Václav Tille (Tábor), Josef Skupa (Strakonice) a mnoho dalších. Trvalý či dočasný domov v jižních Čechách našli Julius Zeyer, Ema Destinová či Jaroslav Hašek.¹

¹ Souhrn informací z knih Blümlová, D.: Sto tváří z jihočeské kulturní historie. Nová tiskárna Pelhřimov, 2000 a Blümlová, D.: Vltavínské zvony Karla Dewettera. Městské muzeum, Týn nad Vltavou, 1992

4. Karel Dewetter- život a dílo

Když se v obci Dobřejovice u Prahy² narodil v rodině knížecího důchodního Karla Dewettera syn Karel, psal se 2. říjen 1882 a bylo zrovna posvícení. Na svět přišel malý chlapec s nezvykle dlouhými vlasy a sousedé a rodinní známí, kteří se na něho přišli podívat, si to vysvětlovali jako náznak budoucího rebelantství, které chlapci prorokovali. A zdá se, jako by nálada posvícenského veselí a vesnická hudba vnesly hned od začátku do Dewetterova života veselost, spokojenost, fantazii a schopnost snít a způsobily, že se dokázal na svět dívat z té veselejší stránky, jak sám napsal ve vzpomínkové básni Moje narození :

To bylo v říjnu, kdy víno zrá

a jeleni volají z lesů-

Hoj, posvícenská muzika

mě na svět vítala v plesu!

Basa mi na pozdrav bručela,

klarinet k tomu pískal,

a já jsem při tom v kolébce

vesele na svět vřískal.

² Podle Ivana Wernische se Dewetter narodil v Dobřejovicích u Prahy (Wernisch, I.: Zapadlo slunce za dnem, který nebyl. Zapomenutí, opomíjení a opovrhování. Z jiné historie české literatury (léta 1850- 1940). Nakladatelství Petrov, Brno 2000, str.282 n), ale z rukopisu Kateřiny Dewetterové je patrné, že Dobřejovice patřili farností do Čestlic, jedná se tedy o Dobřejovice u Prahy. (Dewetterová, K.: Paměti staré vlastenky. Rukopis,1921, str.59)

Ba, proto mám tak hudbu rád
a provždy se sháním jen po ní,
a v srdci mém čistá radostnost
stříbrnou rolničkou zvoní...³

Jak to bývalo v době Dewetterova dětství obvyklé, rodina se záhy přestěhovala do Týna nad Vltavou, kde Karlův otec zastával úřad arcibiskupského důchodního. Malý Karel se tak dostal do rodného kraje své matky Kateřiny, rozené Loulové, která byla místní rodačkou, vlastenkou a žačkou Karla Vinařického. Dewetterovi bydleli v přízemním domě na zámeckém nádvoří proti arcibiskupskému zámku a k domu patřila také velká zahrada, jež hrála v Dewetterově životě svoji nemalou úlohu. Obě tato místa, zahrada se spoustou stromů, keřů a vinnou révou a dům se svými sešereými zákoutími a pokoji se starým nábytkem poskytovaly malému Dewetterovi živnou půdu pro pohádkový fantazijní svět, který o několik let později dokázal oživit na stránkách svých děl, hlavně těch určených dětem. Ale zahrada a dům nebyly jediným dějištěm Dewetterových pohádkových příběhů i románů a povídek, neboť literární inspirací mu byl celý Týn a jeho okolí. Oblíbená místa a motivy, ke kterým se rád vracel, se prolínají celým dílem.

V Týně, který si později přejmenoval na Vltavín, navštěvoval malý Karel stejnou školu, jako kdysi jeho maminka, ale víc než o učení měl zájem o vše, co se odehrávalo kolem něho v městečku. Jako by tušil, že se jednou pokusí zobrazit město v několika desítkách knih, chodil s očima otevřenými a nasával atmosféru místního kostela, starého hřbitova, nejzapadlejších

³ Dewetter, K.: Jihočeská elegie. Feuilletony veršem. Nakladatelství Šolc a Šimáček, Praha 1929, str. 35

městských uliček, zámku, ale i řeky, luk a lesů a nechával k sobě promlouvat sochy svatých, stará klepadla na dveřích i větrníčky na střechách.

Bylo to jen několik let, která snivý Karel prožíval v dětství ve Vltavínu, ale dospělý Dewetter z nich dokázal čerpat po celý svůj tvůrčí život. Všech jeho čtyřicet dva děl je více či méně poznamenáno láskou k malebnému jihočeskému městu, které mu ve vzpomínkách utkvělo v starosvětské podobě, kterou pamatoval z dětství a měl rád. Inspiraci mu poskytly i České Budějovice, kde studoval reálku. I tam k němu promlouvala historie, v Budějovicích prožil své první lásky, na které později vzpomíná ve svých verších. A pak už na něj čekala Praha, kde dokončil gymnázium a vystudoval státní knihovnickou školu. Jaromír Borecký se v životopisné části doslovu ke sbírce Pramen zmiňuje o tom, že Dewetter studoval čtyři semestry filologii a své vzdělání pak zakončil cestami nejen po Čechách a Moravě, ale například také po Balkáně a Itálii.

V civilním životě byl Dewetter nejprve berním úředníkem, po první válce pracoval na ministerstvu financí, kde se později stal ředitelem ministerské knihovny. Svým případným budoucím životopiscům nezanechal mnoho biografických dat, a pokud přesto můžeme v jeho tvorbě nalézt nějaké zmínky o vlastním životě, nemůžeme si být nikdy úplně jisti, zda se nepokouší svést nás jimi ze stopy a zavést do světa fantazie. Tak tomu je i v případě Dewetterova údajného francouzského původu, se kterým nás seznamuje v próze *Náš pradědeček*, již někteří literární historici považovali za autobiografickou. Sám spisovatel se ke svým kořenům vyjadřuje v básni *Můj předek* ze sbírky *Jihočeská elegie* takto: *Divá nás věru vichřice/ kdys do Čech přivála z dálky! /Můj předek přišel sem z Francie/ za třicetileté války⁴.*

⁴ Dewetter, K.: *Jihočeská elegie*. Feuilletony veršem. Nakladatelství Šolc a Šimáček, Praha 1929, str. 33

Svoji sounáležitost se starým francouzským rodem de Wetter d'Altamour pak dokazuje i podpisem několika svých děl jménem De Wetter. Důsledně dbal na to, aby i úřady „pečovaly“ o správnost jeho jména, k přihlášce do Syndikátu českých spisovatelů přiložil v roce 1943 svou navštívenku s připsáním: „Prosím, aby na legitimaci bylo mé jméno správně uvedeno- s dvojitým w- je cizí-alsaské.“ Jestli šlo o skutečný důkaz Dewetterova původu, vymyšlenou historku, které sám uvěřil, nebo jen o jeden z mnoha spisovatelových žertů, to už se dnes můžeme jen dohadovat.

Ve třiceti letech se Karel Dewetter oženil s mladou vdovou Marií Maasovou, s jejíž rukou získal i její celou rodinu-dva syny (Aloise a Antonína) a dceru (Kláru). Dewetter vlastní děti nikdy neměl, ale podle vyprávění jeho vnuka Karla Maase neexistovalo pro něj nic důležitějšího, než jeho získaná rodina. Právě na klidný a láskyplný rodinný život kladl veliký důraz.

Jaký tedy byl Dewetter jako člověk? Asi nejlepší představu si o něm můžeme udělat z dopisu a později z vyprávění vnuka Karla a jeho sestry, kteří byli pozváni na vzpomínkový večer do Městského muzea v Týně nad Vltavou, pořádaný 16. října 1992 k Dewetterovu výročí. Uplynulo tehdy 110 let od spisovatelova narození a 30 let od jeho smrti.

Že byl Dewetter skvělý vypravěč a fabulátor, je jasné z jeho dětských knih, a slova vnuka Karla to jen potvrzují. U Dewetterů byly návštěvy vnoučat jakýmsi rituálem, který se dodržoval velmi pravidelně, protože spisovatel se svou manželkou bydlel na Vinohradech ve stejném domě jako jeden z jejich synů s rodinou-dělila je jen dvě patra. Celá rodina se scházela na svátky nebo o sobotách na večere. Tehdy se Dewetter oblékal do žaketu, škrobeného límce a nákrčníku a také manželka Marie se svátečně oblékla a učesala a vydali se na návštěvu do bytu svého syna. I v civilním životě si tak Dewetter připomínal milé a dobré staré časy, které měl tak rád a do nichž zasazoval velkou část svých děl. Na každé návštěvě dědeček Dewetter vyprávěl, provokovala ho k tomu konec konců nejen jeho vnoučata, která dlouho věřila jeho

smyšlenkám o „křítcích“ (jak se u nich říkalo skřítkům) a jiných podivuhodných pohádkových bytostech. A dědeček zavedl vnoučata do pohádkového světa a vyprávěl s takovou samozřejmostí, že by jen málokdo pochyboval o pravdivosti příběhů. Jen babička Marie se pokoušela, když už se nejspíš nechal svou fantazií unést hodně daleko, oponovat slovy „Karlíčku, tak takhle to nebylo!“ „No, Merinko, ale mohlo to tak být.“⁵ Kdybychom měli práci ukončit, byla by tahle věta krásným a výstižným závěrem. Besedy v rodinném kruhu ale obvykle uzavřel, poté, co děti odešly spát, doutník se sklenkou červeného vína.

Nejen v Dewetterových knížkách pro děti se setkáváme s krásným, jemným humorem, i dětem srozumitelným. Není to humor strojený, mající jistý záměr, ale vycházel ze spisovatelovy povahy; měl rád legraci, kterou si dokázal dělat i sám ze sebe. Podle slov vnuka Karla vymýšlel jejich děda prostě a jednoduše „blbosti“. Například na plovárně v Ledečku nad Sázavou, kam se sjížděla řada úředníků (pravděpodobně z ministerstva financí), chodil starší vážený, už břicho mající pan Dewetter pouze v plavkách a tropické helmě. Už tato představa sama o sobě vyvolává na tváři úsměv, ale pokud si jednoho dne pod helmu schoval toaletní papír, který prý musel mít stále s sebou a který, maje na sobě jen plavky, neměl kam dát, a takto oblečen potkal jakousi paní ředitelovou, před kterou zdvořile smeknul, konec historky již není ani třeba vyprávět.

Kromě legrace měl Dewetter rád přírodu, zbraně, houbařil a vášnivě rád chytal ryby. Dlužno podotknout, že málokdy nějakou chytil, a byl prý schopný zaseknout si háček i do vlastní hlavy. Protože se ale rybaření nehodlal vzdát, udělal vnukovi Karlovi ryby z papíru, vlastnoručně je vybarvil a chytali je pak spolu doma na koberci. Dewetter byl i „nimrod teoretik“, z nejrůznějších příruček načerpal spoustu informací a znal řadu postupů, ale praktická

⁵ Vzpomínkový večer v Městském muzeu v Týně nad Vltavou. Videokazeta, 1992

zdatnost nebyla jeho silnou stránkou. Široká teoretická základna souvisela s poněkud neobvyklou zálibou vytvářet si vlastní příruční slovníčky. V knihovně měl velké množství knih (miloval například verneovky, knihy paradoxně spojené hlavně s technickými vynálezy), z nichž vybíral informace a zapisoval si je do svých příruček. Pasivně se prý takto naučil i několik cizích řečí.

V roce 1903 uvedl Dewettera do světa literatury Jaroslav Vrchlický, jeho první kroky k neisté budoucí slávě vedly přes Spolek českých spisovatelů-beletristů Máj, v němž se sdružovali Vrchlického žáci, přátelé a epigoni, přestože tento velký básník byl již v této době odsuzován a kritizován nastupující dravou generací modernistů. Ale Dewetterův starosvětský duch se nejspíš v tomto prostředí našel, což se odrazilo i v jeho prvních lyrických básních, které ovšem nezaznamenaly větší ohlas. Literární historik Jaroslav Kunc tyto prvotiny označil za vkusně epigonské, a tak možná právě i pro tuto kritiku byla první Dewetterova vydaná básnická sbírka epická. Jmenovala se Balady a byla věnována „drahé matce“. V roce 1905 následovala druhá, již lyrická sbírka Zpěvy duše. Svou prozaickou tvorbu otevřel v roce 1910 Malostranskou trilogií, kterou věnoval Janu Nerudovi a Juliu Zeyerovi. Tito dva spisovatelé byli vedle Vrchlického a Jiráska Dewetterovými vzory, k nimž se otevřeně hlásil. První kniha z okruhu prací pro děti vyšla v roce 1911 pod názvem Skřítek Puk a brzy ji následovaly Příhody Damiánovy (1913). Později byly doplněny o Městečko na ostrově a Drahokam z hvězd, a tak vznikla volná trilogie, která se jako jediné Dewetterovo dílo dočkala nového vydání-roku 1975 vyšla pod názvem Neuvěřitelná dobrodružství Davida Damiána v nakladatelství Albatros.

Seřadíme-li si všechna Dewetterova díla (bibliografie bude uvedena v příloze), s překvapením zjistíme, že se mu podařilo v letech 1915 až 1934 napsat skoro každý rok alespoň jednu knížku. Také vydání jeho vrcholných prozaických děl, povídkového souboru Listy z Vltavína a románu Náš

pradědeček, spadá do zmíněné doby, obě knihy byly napsány ve 20. letech 20. století. Za další důležité dílo lze považovat sbírku veršovaných fejetonů Jihočeská elegie. Zde autor poodhalil něco málo ze svého soukromí a dovolil čtenáři do něho nahlédnout.

Počet děl Karla Dewettera je, vzhledem ke způsobu jeho psaní, až neuvěřitelný. Protože své verše a příběhy neustále přepracovával, proškrtával a opravoval, mohlo by se zdát až s podivem, že ve změti svých úprav ta správná znění všech svých 42 knih našel. Dewetter byl schopný-a to až do vysokého věku-usedat pravidelně za svůj psací stůl a věnovat se psaní i několik hodin denně. A nejspíš ani nikoho nepřekvapí, že psal obyčejným perem namáčeným v kalamári, neboť to jediné bylo hodné spisovatelského umění a jakýmkoliv „moderním“ spisovatelským náčiním pohrdal. Z rukopisů pak přepisovala na stroji za „plat“ všechna Dewetterova díla dcera Klára.

Nejvíce knih mu vydalo pražské nakladatelství Šolc a Šimáček, ve kterém autor působil v letech 1913-1919 jako redaktor. V meziválečném období se stal Dewetter poměrně čteným autorem, přičemž největšího úspěchu dosáhl svými pracemi prozaickými, k nimž patří i již zmíněné knihy pro dětské čtenáře. Některá díla vycházela nejdříve časopisecky v Malém čtenáři, kde si získávala popularitu a silnou čtenářskou „obec“, díky níž se jim dostalo knižní podoby. Vycházely pak v mnohatisícových nákladech například i v prestižním Vilímkově nakladatelství.

Ani během 2. světové války nebo později, kdy již jako autor upadal v zapomnění a ohlašovalo se blížící se stáří, nepřestal Dewetter tvořit a psal alespoň pro sebe a sobě pro radost „do šuplíku“. Poválečná doba nebyla příliš nakloněna jeho romantickým nostalgickým příběhům ze starých časů. Zdá se však, že autora to ani nijak zvlášť nemrzelo, že jeho díla nejsou vydávána. Nikdy ho neopustila představa, že se mu podaří vydat sebrané spisy a tento svůj projekt měl promyšlen do nejmenších detailů. Počítal se čtyřmi svazky

básní, s osmnácti romány a povídkami a s dvanácti svazky pohádek. Vedle děl již vydaných se v tomto seznamu objevila i ta, která se teprve chystal napsat, ale jeho velký sen zůstal bohužel nesplněn, stejně jako zamýšlený vltavínský epilog s pracovním názvem Rok v městečku, jehož torzo je uloženo spolu s dalšími spisy v Památníku národního písemnictví v Praze. O plánovaném Roku v městečku se můžeme alespoň něco málo dozvědět z Dewetterovy osobní korespondence s městským muzeem v Týně, s nímž stále udržoval spisovatel velmi úzký kontakt. V dopise ze 3. května 1959, jenž byl adresován řediteli Okresního vlastivědného muzea J. K. Strnadovi, Dewetter píše:

Vážený příteli,

v jednom ze svých dopisů se mě, tuším, tážete, zdali se zabývám někdy svými vltavotýnskými vzpomínkami. Odpovídám tedy, ano, píšu a do tisku připravuji knížku svých chlapeckých vzpomínek, (z konce minulého stol.) jež by byla však zcela rozdílná od publikací podobných a měla by titul: „ Rok v městečku “. Pokusil jsem se tu zobnažit celý rok v tehdejší Vltavíně, a to po jednotlivých měsících, jak šly za sebou, a jak se zrcadlily v mých vzpomínkách z mladých let, ve Vltavíně tehdy prožitých. Vedle příběhů a událostí místních, i různých postav a postaviček, doplnil jsem své vyprávění i popisem všelijakých církevních svátků a slavností, jakož i četnými časovými pořekadly a písněmi, přidržuje se závazně jen pravdy a jen tu a tam , uchýlil jsem se- z různých příčin- ku změně některých názvů místních i jmen osobních.

Knížka „ Rok v městečku “- nebude, jak myslím, příliš velká, tak asi 70-90 stran rukopisu a jsem jist, že bude, zvláště staré a starší Vltavotýnské občany,

plně zajímati. Nezdržel jsem se tu a tam ovšem bez kritiky a je tu i ne jeden satirický šleh. Tolik o mé práci.

Buďte hodně zdrav a mnoho zdaru ve Vaší záslužné činnosti.

Váš

Karel Dewetter

Spisovatelská práce přináší i různá úskalí, a tak se i Dewetter musel vyrovnávat s občasnými hroty kritických hlasů. Například literární historik Arne Novák se zmiňuje o „nevalném zdu v epigonské lyrice a odvozené baladistice“, po čemž našel „svůj vlastní tón v evokaci staromódního dědečkovského světa.“ Podle Novákových slov se Dewetterovy romány „chlubí jen vnějším úspěchem a nejlépe se v nich podařily dobové interieury, plné vlídného kouzla starosvětského, oživené tklivými figurinami, ale vypracované poněkud titěrně“⁶.

Jakoby ale již prvními verši básně Úvodem ze sbírky Zpěvy duše (1904) Dewetter předznamenal, s jakým úmyslem své básně, za které byl později kritizován, píše. Jako by jen chtěl vyslovit své pocity a srdce otevřít lidem a vyslovit to, co jej právě těší, tíží a inspiruje, a to bez větších uměleckých ambic nebo pachtění se po slávě a zářivém uměleckém jménu:

Já nejsem z těch, kdož listy vavřínu
ze stromu slávy strhli rukou smělou-
za píseň svou, vždy nitra citem vřelou,
jen vzpomínky chci bílou květinu.⁷

⁶ Novák, A.: Přehledné dějiny české literatury. Atlantis, Brno 1995, str.1059

⁷ Dewetter, K.: Zpěvy duše. 1904, v úvodu, bez čísla stránky

Ale i v protikladu k posledním slovům i ke slovům docentky Blümlové, že Dewetter „dokázal být nedotknutý mlčením, kterým ho kritika provázela“⁸ je možné v jeho básnické skladbě Nebeská romance (1926) najít určité náznaky lítosti a ironie, vyvolané neúspěchem. Dewetterova duše se v této skladbě dostává do nebeského světa, který si představuje jako svůj milovaný Vltavín, kde vše běží dál jako na zemi. Setkáváme se s postavami dalších Dewetterových děl, které i zde mají své špatné a dobré vlastnosti, a nacházíme tu i oblíbené autorovy motivy. Kromě jistého apelačního nádechu, který je patrný při setkáních básníka v nebi s „našeho národa svatými“⁹ (Husem, Žižkou, Komenským, Havlíčkem, Tylem, Smetanou, Čechem nebo Nerudou), které se snaží přimět k návratu na zem, protože na ní mizí vůle a láska, narůstá nepravost a lidé si neumějí vážit ceny svobody, zde můžeme v některých verších najít rozladění nebo smutek z nepříznivých kritik Dewetterova díla. Ten postřehneme na začátku skladby, kdy básníkova duše sedí na smuteční vrbě při pohřebním průvodu a poslouchá slova věnovaná svému mrtvému já, což básník komentuje ironickým šlehem: „Samá to čest a chvála.“¹⁰ Když se pak básník po dlouhé cestě v nebi setkává s rodiči, povzdechne si:

O mě už naši všechno ví-
mou radost znají i svízel.
i všechno, co dole napsal jsem
a co jsem za to sklízel.¹¹

⁸ Vzpomínková videokazeta. Městské muzeum, Týn nad Vltavou, 1992

⁹ Dewetter, K.: Nebeská romance. Česká grafická unie, Praha 1926, str.21

¹⁰ Dewetter, K.: Nebeská romance. Česká grafická unie, Praha 1926, str.10

¹¹ Dewetter, K.: Nebeská romance. Česká grafická unie, Praha 1926, str.12

V nebi pak začne psát verše, o jakých se mu na zemi nikdy ani nesnilo. Piše je na stříbrném papíře zlatým inkoustem. Z těchto artefaktů můžeme soudit, že jde o verše skutečně zdařilé, takové, jaké si nejspíš Dewetter vždy přál psát:

A verše mi zvoní, jako zvon,
a na hlavu prší mi růže-
nebeské růže, bez trní!-
Oh, kdo jen více chtít může?!¹²

Je tedy pravděpodobné, že si přál být dobrým a uznávaným autorem a psát díla, která by u kritiky probouzela jen kladný ohlas, ale na druhé straně je dlužno dodat, že ani případné neúspěchy jej neodradily od dalšího psaní a že i přes kritické hlasy byl jedním z nejčtenějších autorů meziválečného období. Pokud některá část jeho rozsáhlého díla nebyla náhodou soudobým kritikům příliš po chuti, dokázal tento nedostatek překrýt úspěchem díla jiného. Když se Arne Novák vyjádřil o Dewetterových prozaických dílech jako o dílech zevního úspěchu a titěrného vypracování, jejich příjemci byli nejspíš-nehledě na hlasy kritiků-názoru opačného a možná právě ona titěrnost a literární jednoduchost zaručovala Dewetterovým dílům čtenářský zájem. Tuto domněnku mohou podpořit i některá slabší Dewetterova díla, která se navzdory tomu dočkala největšího čtenářského uznání. Tak například mělký příběh Hřích Jany Grimové byl vyznamenán Cenou hlavního města Prahy a odměněn Akademií, dočkal se druhého vydání a byl přeložen do chorvatštiny. Podobně tomu bylo s románem Mrtví žijí, jehož určitým

¹² Dewetter, K.: Nebeská romance. Česká grafická unie, Praha 1926, str. 17

oceněním se stal němý film natočený společností A-B, jemuž byl román předlohou¹³.

Na předchozích stránkách byl stručně představen Karel Dewetter jako spisovatel a okrajově i jako člověk, byla naznačena jeho spisovatelská dráha, ukončená jeho smrtí 12. září 1962 v Praze. Zmínila jsem se i o několika dílech, která jsou pilířem jeho tvorby. Následující kapitoly pak již budu věnovat rozboru vybraných děl, která v jeho tvorbě reprezentují jednotlivé žánrové okruhy.

Dewetterovo dílo zahrnuje přes 40 vydaných titulů. Docentka Blümlová, která se spisovatelovým životem a tvorbou podrobně zabývala, uvádí v bibliografii 41 knih, ale v jejím výčtu chybí z neznámého důvodu dílo Divotvorná tabatěrka, kniha pohádek, která vyšla v nakladatelství u Šolce a Šimáčka v roce 1942.

V této práci se budu nejprve věnovat literatuře dětské a přechodové, následovat budou prozaická díla pro dospělého čtenáře a poezie.

¹³ Souhrnné informace z knih Blümlová, D.: Sto tváří z jihočeské kulturní historie. Nová tiskárna Pelhřimov, 2000 a Blümlová, D.: Vltavínské zvony Karla Dewettera. Městské muzeum, Týn nad Vltavou, 1992

5. Dětská literatura-trilogie Neuvěřitelná dobrodružství Davida Damiána

V době, kdy se tvorba pro děti začala teprve hlásit o své postavení v rámci literatury celonárodní, vycházejí Karlu Dewetterovi tři knihy určené dětskému čtenáři, jejichž spojujícím prvkem je hlavní hrdina David Damián. S ním se nejprve seznamujeme v knize Příhody Damiánovy (1913) a další dobrodružství s ním prožíváme v knihách Drahokam z hvězd (1923) a Městečko na ostrově (1926). Knihy si zamiloval i básník František Hrubín, který spolu s Dewetterem usiloval o druhé vydání této volné trilogie. Jejich úsilí se završilo až po smrti obou, když v roce 1975 vyšla u nakladatelství Albatros v Praze kniha s nádhernými ilustracemi malíře Cyrila Boudy nazvaná Neuvěřitelná dobrodružství Davida Damiána.

Je velmi pravděpodobné, že nám Dewetter prostřednictvím Davida Damiána (knihy jsou psané v ich- formě) představuje svůj dětský snový svět. V příbězích se prolíná kouzelný pohádkový život, který ve své fantazii prožil ve Vltavině, s dětstvím, jak je prožil ve skutečnosti.

Všechny tři původně samostatné knihy pro děti-Podivuhodné příběhy Damiánovy, Drahokam z hvězd a Městečko na ostrově-byly později spojeny do volné trilogie Neuvěřitelná dobrodružství Davida Damiána a už tento fakt naznačuje, že mají alespoň několik shodných rysů. První dva jsou naprosto zřejmé, jsou jimi postavy, které prožívají děj všech tří vyprávění, přičemž ústředním hrdinou se stává malý chlapec David Damián. V Podivuhodných příbězích Damiánových se dalšími postavami stávají Davidův strýc, sestřenice Serafina a jejich společní přátelé. Prožívají stejná dobrodružství jako David, který se od nich liší pouze tím, že je sám zúčastněným vypravěčem děje.

David Damián se narodil „ve Vltavíně, v malém, prastarém městečku se zelenou věží a dřevěným mostem přes říčku“¹⁴, kde se začnou odvíjet jeho dobrodružství, k nimž by ovšem nemohlo dojít bez postavy Eliáše Glocka. Ten se je za pomoci kouzel a čarovných sil strůjcem Davidových dobrodružných zážitků ve vzduchu, pod vodou i v jádru země, jimiž trilogie dobrodružných a humorně laděných příběhů s pohádkovými prvky začíná.

Dětský čtenář se začítá do jakéhosi „kouzelného zeměpisu“ spojeného s „pohádkovědou“. Dewetter ho v příběhu provází vesmírem, podvodním světem i hlubinami země, kouzelnou zemí Tisíce a jedné noci, dávnověkým Egyptem i ledovým severem věčného mrazu a v každé části je čtenář okouzlen pohádkovými bytostmi a tvory, kteří v ní žijí. Ve druhém díle do Davidova světa přibývají léty osvědčené pohádkové postavy (kapitán Gulliver, Aladin nebo Alibaba se svými loupežníky), s nimiž se chlapec vypravuje za bájným drahokamem spadlým z vesmíru na daleký ostrov. V prvních dvou příbězích se vydává David za svými dobrodružstvími do dalekých krajů z domova, poslední příběh se liší tím, že se za dobrodružstvím rozhodne odletět i s celým městem.

V pohádkovém příběhu nesmí chybět kouzelný předmět, pomocí něhož by bylo možné všechny divy způsobit. Zpočátku je to Glockova kouzelná lampa, kterou v druhém příběhu nahradí kouzelné klepadlo na dveřích a ve třetí knize přebírá zázračnou moc modrý kámen.

Shodným znakem prvních dvou příběhů je místo, kde začínají-starý podivuhodný dům, kam David uprostřed noci tajně uteče z domova, třetí dobrodružství pak začíná uprostřed dne na břehu řeky, kde David nachází láhev s kouzelným modrým kamenem.

Davidu na všech třech výpravách doprovázejí jeho blízcí. Je to především lakomý strýc, u něhož chlapec vyrůstá a do jehož postavy jako

¹⁴ Dewetter, K.: Neuvěřitelná dobrodružství Davida Damiána. Albatros, Praha 1975, str.9

by Dewetter nejvíce promítl své staromilství, jež je v případě všech tří knih jediné vodítko, neboť díky popisům prostředí nebo oblečení si můžeme příběhy zasadit do přibližného časového rámce. Strýcův zevnějšek odpovídá přesně módnímu diktátu Dewetterova oblíbeného šosatého a cůpkového století, v němž se Davidovy příběhy mají patrně odehrávat.

„Strýc byl vyzáblý a dlouhý jako pastýřská hůl, nosil hřebíčkově hnědý kabát a žluté kalhoty nankinky po svém otci, zelenou kytíčkovanou vestu po dědečkovi a černý hedvábný nákrčník po pradědečkovi. Byl starý mládenec, rád pískal na flétnu a náruživě šňupal.“¹⁵

Davidův strýc působí na první pohled velmi přísně až nepřístupně. Do protikladu k němu postavil Dewetter mládí, radost a svěžest neteře Serafíny. „Byla půvabná a svěží jako růžový lupínek operlený jitřní rosou; švitořivá a veselá jako vlaštovice míhala se naším starým, zamklým domem s šerým schodištěm a strašidelnými chodbami, jako vážka tančila po vrzajících parketách staromódních pokojů, kde věčně praskal starý nábytek z dob pradědečků, jako by se dlouhou chvíli nudil.“¹⁶

David se strýcem a Serafínou obývají omšelý dům se slunečními hodinami na průčelí, čapím hnízdem na komíně a pitvorným mužíčkem na zašedlém dveřním měděném klepátku. Za domem se rozprostírá velká stará zahrada s letitými stromy, tůní a malovanými úly. Všechna tajemná zákoutí, která působí na fantazii Davida Damiána, působila také na samotného Dewettera, neboť dům, kde jeho postavy žijí, byl ve skutečnosti domem pro zaměstnance arcibiskupského panství a spisovatel v něm se svými rodiči v dětství bydlel.

Jednou týdně přicházejí do domu na návštěvu strýcovi přátelé-lékař Tulipus, radní Rubín, varhaník Brum, soudní písař Brk a magistr Gram. I tyto

¹⁵ Dewetter, K.: Neuvěřitelná dobrodružství Davida Damiána. Albatros, Praha 1975, str. 10

¹⁶ Dewetter, K.: Neuvěřitelná dobrodružství Davida Damiána. Albatros, Praha 1975, str. 10

ctihodné pány nám David Damián názorně představuje -lékař Tulipus je pán vždy veselý a nejlepší člověk pod sluncem, radní Rubín je „pán hřmotné postavy a ještě hřmotnějšího hlasu“¹⁷, varhaník Brum chodí oblečen ve staromódním úboru a vlastní nejstarší hodinky ve městě, pocházející z Paříže z dob Velké revoluce, do kterých je David zamilován. Soudní písař Brk je postavou k politování, neboť tomuto věčně hladovému, hubenému ohnutému muži přisoudil spisovatel spoustu dětí a zlou ženu, která o muže často rozbíjí nádobí.

Velkou měrou se na dobrodružstvích podílel židovský vetešník Eliáš Glock - neobyčejný člověk, o kterém se ve Vltavině všeobecně soudilo, že ve svém domě čaruje a udržuje styky s duchy. „Dům Eliáše Glocka byl nejstarší a nejchátralejší v městečku. Stál v špinavém koutě nejužší uličky, zastrčen mezi ostatními domy, jako by se stále schovával. Byl tak zčernalý, jako by ho byl protáhl komínem, a ve zdech měl tolik trhlin, puklin a jizev, jako by se byl zúčastnil bitvy u Waterloo, ač se ze svého místa po tři sta let nehnul. Jeho špičatá prejzová střecha, zarostlá zeleným mechem, měla děr jako řešeto; uražený komín se podobal vykotlanému zubu a z dřevěného okapu visely chumáče trávy. Ani jedno okno nebylo zaskleno; všecka byla zatarasena zpuchřelými žaluziemi.“¹⁸

Kromě dobrodružných i humorných příhod a situací se objevují v díle také prvky, které mají záměr výchovný. V době, kdy Dewetter psal první část trilogie, z níž výchovné hlasy zaznívají nejhlasitěji, tedy v roce 1913, byla většina Evropy zmítána válečnými konflikty a politickými nepokoji a Dewetter se prostřednictvím rozzlobeného kyklopa v jádru země obracel nejen na dětské čtenáře: „Kde je teď veškerá vaše věda, kde máte svou sílu a

¹⁷ Dewetter, K.: Neuvěřitelná dobrodružství Davida Damiána. Albatros, Praha 1975, str.12

¹⁸ Dewetter, K.: Neuvěřitelná dobrodružství Davida Damiána. Albatros, Praha 1975, str.15

moc, vy, kteří se ve své marné píše nazýváte pány země? Vy ubožáci, třeště se před námi! Jedině my jsme vládci země a od věčnosti strážci jejího tajemství. Jedině my udržujeme v jejím srdci věčný oheň! Máme obří sílu a strašlivou moc nad vámi, vy malincí pozemšťané, nad vašimi pyšnými městy, nad vším, co jste zbudovali, nad celým vaším životem.

A z těchto našich darů razíte své peníze, které se staly vaší kletbou a za něž prodáváte své duše i svá těla. Z těchto kovů kujete zbraně a lijete děla k vraždění svých bratří, neboť vězte, že vy všichni, synové země, králové i otroci, vznešení i ponížení, jste si bratry.

Svatá země vám dává vše, o čem sníte. Její strom vás stíní, její klas živí, z jejího kovového srdce si rvete koruny vítězů i pouta otroků. To slyšte a dobře si запиšte do srdcí! ¹⁹

Knihy je určena převážně dětem, a proto její poslání nebylo jen vážné. První Davidovo dobrodružství bylo vlastně trestem seslaným Eliášem Glockem na společnost dospělých, která se zpronevěřila světu kouzel a přestala věřit na skřítky, víly, čary a pohádky. Když dokázal žít na hranici mezi fantazií a realitou dospělý Dewetter, proč by se o to nemohli pokusit i ostatní?

Podle některých názorů²⁰ je právě v dětské literatuře těžiště Dewetterovy tvorby a jeho díla adresovaná dětem jsou přesvědčivá a v kontextu dobové dětské literatury výjimečná. Nabízí se otázka, zdali by se i dnes, v době Harry Potterů, setkala s takovým úspěchem, jaký sklízela dříve..

¹⁹ Dewetter, K.: Neuvěřitelná dobrodružství Davida Damiána. Albatros, Praha 1975, str. 69

²⁰ názor docentky Blümlové, Vzpomínkový večer v Městském muzeu v Týně nad Vltavou. Videokazeta, 1992

6. Literatura přechodového typu, věkově nevymezená

V Dewetterově tvorbě najdeme i několik knih, které by bylo možné označit jako literaturu nezacílenou na konkrétní čtenářskou skupinu, popřípadě jako literaturu přechodovou. Pro svou práci jsem z tohoto okruhu zvolila dvě knihy-Listy z Vltavína a Loupežníci z českých lesů, které si mohou získat srdce dětského čtenáře stejně jako čtenáře poučeného, dospělého. Pro děti nejsou čtenářsky náročné, dospělým mohou poskytnout příjemné chvíle oddechu a zábavy. Listy z Vltavína jsou souborem krátkých, vzájemně spolu nesouvisejících povídek, kterým nechybí jak humorné, tak pohádkové rysy. V Loupežnících z českých lesů sledujeme příběhy, které mají spojující prvek v postavách jejich dvou hlavních hrdinů.

6.1 Listy z Vltavína

V souboru, který je tvořen 17 samostatnými povídkami, ožívá Vltavín se svými pitoreskními i důstojnými postavami z autorovy současnosti i historie. Jedinými spojujícími prvky jsou vypravěč Daniel Svit a místo děje, tj. Vltavín. V některých povídkách se objevují kouzelné pohádkové postavy, popřípadě ožívají již dávno mrtví lidé, a my se tak můžeme začíst do příběhů, které si autor mohl vymyslet, ale které se také mohly tradovat ve vyprávění týnských obyvatel, popřípadě se autor mohl inspirovat při četbě týnských dějin nebo kronik. A abychom příběhům snáze uvěřili, dodává jim Dewetter náznak pravdivosti tím, že se skrývá za postavu Daniela Svita, jenž má být autorem a jehož rukopisný svazek Dewetter údajně objevil a připravil k vydání. A tak i jeho úvodní poznámka o objevení a otištění rukopisu ve znění, jak jej Daniel Svit napsal, „o čemž se laskavý čtenář nahlédnutím

v původní rukopisy Svitovy může přesvědčiti“²¹, dodává autorově malé mystifikaci důvěryhodnosti.

Kniha začíná předmluvou Daniela Svita, jehož ústy Dewetter město, v němž se budou následující příběhy odehrávat, představuje. Téměř v každé Dewetterově knize najdeme alespoň krátký popis Vltavína, jeho části, nebo alespoň domu, z něhož můžeme poznat, jak velmi měl autor město rád, ale předmluva Daniela Svita tento vztah tlumočí patrně nejlépe a nejsilněji. Snažila jsem se vybrat jen některé pasáže, ale tím by se porušil celek, v němž autor přechází od historie města až k jeho současnosti, a tak si dovolím ocitovat předmluvu celou:

„ Vltavín je město, staré, počestné město, jedno z nejmalebnějších českého jihu; o tom nelze pochybovati. Stojí už odpradávná a nesmetla ho s povrchu země žádná vichřice ani litice válek a běd dob minulých, ač se jich bezpočet přehnalo přes jeho staré zdi. Vltavín nehnul se ze svého starého místa ani o píd'; úctyhodná to důstojnost.

Jako před věky, tak i dnes kyne vám už z dálky vstříc svou kostelní bání, měděnkovitě zelenou, z půvabného údolí, na stříbrolesklé řece, zasazen jako starý, opomíjený český drahokam v svěží rámeček zahrad a luk, a ověnčen kolkolem chvojkovým vínkem starých lesů.

Vltavínské lesy,
lesy zelené,
kam jsi zabloudilo
děvče milené?
Kam jsi zabloudilo,
kdy se vrátíš k nám,
Vltavínské lesy,
marně se vás ptám!

²¹ Dewetter, K.: Listy z Vltavína. Nakladatelství Emila Šolce, Praha 1918, str. 7

Věru, je to stará písnička a snad jste jí už někdy slyšeli. Leč nezůstávejme ve vltavínských lesích; možná, že bychom tam také zabloudili. Vraťme se do Vltavína!

Má, jako každé jiné staré město, svůj starobylý erb, má kostel, radnici i školu, ba má i barokový panský zámek a mohl se kdysi pyšnit i rytířským hradem; věru, skutečný hrad z dob feudálních, s věžemi a cimbuřími, z nichž není už dnes ani kaménku. Je tu však ještě více památek, jež chová starý Vltavín ve svých zdech, a o nichž, bůh ví proč, není v nijakém průvodci nebo cestopise ani zmínky. Má-li například počestné město Heidelberg svůj vinný sud-stářím i velikostí krále všech sudů, má Vltavín svůj kaštan. Prastarý, ctihodný kaštan, zrovna před kostelem, a já jsem jist, že ctihodný ten strom zastíní všechny kaštany světa; o tom jsou všichni Vltavíňané přesvědčeni.

Pěstuje-li starý Haarlem své krásné žluté tulipány, plete Vltavín své červené punčochy.

Věru, Vltavín byl své doby městem punčochářů, jako byla vlašská Cremona hnízdem houslařů a starý Avignon papežů.

A pyšní-li se kdejaká dědinka tím, že vyslala na svět toho kterého z vynikajících lidí-nezůstává starý Vltavín pozadu. Dal vlasti jednoho z předních básníků a buditelů z dob probuzeneckých-jehož rodný domek, nízký domek s šindelovou střechou-dosud chová v patřičné úctě.

A což vltavínské zvony!

Ne nadarmo zpívá o nich neznámý poeta:

Vltavínské zvony,
příkrásně nám znějí,
jak když na nebesku
andělové pějí-

Vltavínské zvony
stříbrnými hlasy,
vzvoňte nám zpátky
staré, zlaté časy!

A konečně ony starobylé cechovní korouhve, štíty a ferule- věru, ony vykládané a kované truhlice, plné starých pergamenů a slavných privilegií s nečitelnými podpisy a zlomenými pečetěmi králů a císařů-jež mají sice dnes tutéž platnost jako loňské lupení, leč jež nám jasně na oči stavějí slavnou i jímavou minulost tohoto počestného města!

Věru, to vše nelze jen tak přehlédnout!

Vltavín nezapomíná též svých otců a zachovává důsledně přemnohé staré zvyky a obyčeje. Slaví masopustní maškarádu, peče jidáše a martinské podkovy, pálí čarodějnice, staví máje, oslavuje pouti a posvícení, troubí na pozoun, tluče bubny, střílí z hmoždířů a činí vůbec, seč jest, aby staří, pod lipami práchnivějící Vltaviňané mohli býti se svým potomstvem spokojeni.

Nemyslete si však, že se Vltavín zapomíná proto v minulosti. Kráčí s duchem času a nedívá se na svět se zavázanýma očima. Staví své poříční lodi, zakládá spolky, hraje divadla, volí poslance, čte včerejší noviny právě došlé místní poštou, a nezůstává se svými čtyřmi tisíci dušemi-počítám skrovně na každého Vltaviňana po jedné-pokud se týče obecního pokroku nikterak pozadu.

Je to slovem počestné, dobré, pohostinné město a cizinec-zanese-li ho tam někdy vítr-cítí se tu jako doma.

Zkuste to jen někdy!

Jak vstoupíte vltavínskou branou, jako byste obuli starý střevíc; je sice poněkud vyšlapaný, ale netlačí!

Nuže, teď víte o Vltavíně vše, čeho je třeba, a o čem se sotva kdy někdy dočtete-neboť, pokud vím, jsou o něm všichni „průvodci“ důsledně málomluvní.

V této věci zdá se starý Vltavín založen pod zvlášť nepříznivou hvězdou. Žádný veliký básník nenapsal k jeho chvále jediného verše, žádný veliký cestovatel nezastavil tam svých kroků!

Věru, starý Vltavín ušel nepřízní osudu i pozornosti Humboldtově. Slavný ten muž nemá o něm ve svých cestopisech ani zmínky a to je přespříliš! Jako by Vltavína vůbec nebylo!

Věru, svět zarůstá nevděkem!

Já však jsem na Vltavín nezapomněl a nikdy nezapomenu, přes to, že nás už od sebe dělí doba mnohých let a vzdálenost mnohých mil.

Nedivte se! Ptáče nezapomene na své rodné hnízdo ani za mořem.

Dnes, po létech, zanesl mě vítr náhody a stará vltavínská pošta zase jednou do jeho starých zdí.

A odtud vám tedy píši, odtud posílám do světa těchto několik prostých, sežloutlých listů z uvadlého věnce dávno zapomenutých vltavínských vzpomínek, příběhů a zkazek.

Kam je větrové zavějí?

Nevím.

Ať tam, či onam tolik však vím jistě, že každý, kdo si je přečet, bude se na starý Vltavín dívati zcela jinými skly.

Věru, Vltavín nebude pak už pro vás jen pouhou tečkou na mapě!

Možná, že pak mnohý z vás zatouží spatřiti dobré to město vlastníma očima.

Nuže tedy, ku předu a šťastnou cestu!

Starý Vltavín neleží přece na měsíci.²²

²² Dewweter, K.: Listy z Vltavína. Nakladatelství Emila Šolce, Praha 1918, str.9nn

V dnešní době by mohlo autorovo vyznání připadat až přehnaně sentimentální nebo patetické a mladá generace čtenářů by nejspíš už nenalezla ani v něm, ani v celém Dewetterově díle mnoho přitažlivosti. Jeho literární hodnoty by mohly být možná diskutabilní, ale regionální jsou zřejmé, a proto je spíš ocení především lidé, kteří jsou s jihočeským prostorem nějakým způsobem citově spjatí. A ti mu nejspíš odpustí patos a místy až přehnanou emotivnost citů, na něž můžeme při čtení narazit.

Pravděpodobně ani já bych si sama od sebe nevypůjčila knihy dnes již neznámého autora, kdybych nevěděla, že píše o místech, která mám skutečně ráda. Pokud by nic jiného nebylo na Dewetterových knihách poutavé, pak alespoň fakt, že jako jeden z mála zachytil podobu Týna nad Vltavou tak, jak ji dnes již vidět nemůžeme, má svůj význam. V předmluvě popisuje Dewetter-Daniel Svit-město takové, jakým už dávno není, ale do jakého se můžeme díky jeho knihám v čase vrátit.

Děj prvního příběhu Vltavínští svatí se odehrává v domku nedaleko vltavínské školy, ve starém domě se slunečními hodinami na barokním štítě a s čapím hnízdem na komíně. Dům je spojen s autorovou osobou, protože se v něm narodila jeho maminka-„Malé, útlé děvčátko, s růžičkou na každé tváři, tmavých, jiskřivých očí a s bohatými rulíky vlasů, v bělorůžovém kvítkovaném mušelínu, bílých punčoškách a střevíčkách v létě, v modrém kožíšku v zimě, korálky s tereziánským tolarem na šíji a v ručce-starý babiččin Nebeklíč.“²³

Hlavní postavou legendy, jak sám autor příběh žánrově vymezuje, jsou autorova maminka jako malé děvčátko a vážní, strnulí barokní svatí, sochy v omšelých řízách a pláštích stojící odnepaměti ve výklencích kostela svatého Jakuba. Ti pomohou děvčátku překonat velmi vážnou nemoc a vrátí je zpět do života.

²³ Dewweter, K.: Listy z Vltavína. Nakladatelství Emila Šolce, Praha 1918, str.15

Příběh Noc v panské zahradě se odehrává za vlhého noci na počátku září ve starém ovocném sadě, který se táhne za panským zámekem. Jednou z postav se v něm stává sám Daniel Svit spolu se starým sadařem Křísem, vysloužilým císařským vojákem. Společně se stanou svědky krádeže ovoce, které se dopustí bývalý trestanec, a dohodnou se, že o ní pomlčí, protože se ho bojí.

Další příběh Královna leknínů je věnován soudnímu písaři Amadeu Barvínkovi. (Dewetter vybíral pro své postavy často velmi neobvyklá jména, která o svých nositelích mnohé napovídala. V tomto případě připomíná jméno Barvínek od inkoustu modře zašpiněné prsty, které soudní písař beze sporu měl, a také modře kvetoucí rostlinku a potažmo i velkou lásku pana Barvínkavětiny.) Tento nenápadný, osamělý a ošuntělý človíček prožije díky leknínovému květu několik dní s vodní vílou. Když ho opustí, vylisuje si na památku alespoň leknínový květ, díky němuž vílu poznal.

V povídce Písnička na žlutou flétnu vypráví Dewetter příběh starého domu U Měsíce a životní příběh jeho obyvatel, především staré slečny Mirabelkové, která zažila citové zklamání, jež si však sama zavinila. Předstírala totiž mládí, ale její pokus oklamat nápadníka vyšel nešťastnou náhodou najevo a mladší nápadník raději navždy odešel z města, aby mu dům U Měsíce nepřipomínal jeho důvěřivost.

Příběh Čert a zvon je zasazen do dávných, přesně nevymezených časů. Vypráví o tom, jak čert ukradl Vltavíňanům zvon a vrátil jej až poté, co za něj výměnou obdržel duše tří největších zdejších hříšníků.

V příběhu Ballada z rokoka je protagonistou městský pan direktor, vysoce postavený úředník, k němuž se ostatní chovají podlézavě a patolízalsky, což mu dělá velmi dobře. Tento namyšlený a sebevědomý člověk, který rozhoduje i o tom, zda bude či nebude na odsouzení vykonán trest, zažije jednoho dne zvláštní příhodu. Usne v lese při procházce a probudí se ve chvíli, kdy se cikáni chystají pověsit jej na šibenici a pomstít tak smrt

jednoho z nich. Jeho ortel-oběšení-direktor podepsal a trest byl vykonán. Cikáni mu odplatí stejně-také ho oběsí.

Povídka Červená Roza vypráví životní příběh chudého děvčete z nejbídnější vltavínské čtvrti. Všichni zdejší obyvatelé postupně za války vymírají v důsledku epidemie, neboť jejich podvyživená těla jí nedokáží vzdorovat. Nikdo umírajícím nepomůže, stará se o ně jen Roza. I ona však nakonec-zesláblá a vyhladovělá-jako poslední a opuštěná bez pomoci umírá.

Příběh Poslední kozonoh vypráví o tom, jak se ve Vltavíně objevil faun, mezistupeň mezi lidmi a bohy, a jaké to mělo následky. Ve městě se rodili kluci s malými růžky na hlavě a dědičný princ, syn knížecích manželů, se narodil nejen s růžky, ale i s kopytky. I když ještě jako maličký zemřel, kníže nechal fauna ze zámku vypráskat, a ten navždy zmizel neznámo kam.

V Pohádce letního večera vypráví starý kaštan rostoucí před kostelem Danielu Svitovi příběh prastarého domu stojícího za místním zámekem. Tento dům je Danielovým domovem. Příběh přijal Daniel za svůj a přizpůsobil mu svůj život. Stejně jako hrdina pohádky nosil na svých prsou modrý květ poezie, stal se úspěšným básníkem a ve vltavínském kostele se oženil se svou dětskou láskou.

V povídce Gardový buben se vypráví příběh záchrany Červeného mlýna a jeho obyvatel, které napadli loupežníci. Zachránili je městští gardisté, které přivedla odvážná mlynářova dcera, jíž se podařilo uprchnout. Gardisté za zvuků rázných úderů na buben dorazili do mlýna a loupežníky zahnali na útěk.

Povídka Teta Muškátová vypráví o staré bohaté slečně, na jejíž smrt netrpělivě čekají dědici, kteří ji pravidelně každé nedělní odpoledne všichni navštěvují. Jedné návštěvě, která se změnila v hádku a šarvátku dvou hostů, byl přítomen i Daniel Svit, který čtenáře s událostí seznamuje.

Povídka Příběh zámeckého kuchaře vypráví o fantastické příhodě kuchaře Kiliána, který byl přinucen o půlnoci vystrojit hostinu prelátovi,

generálovi a dvornímu radovi. K jeho velkému údivu se podobali spíše zvířatům než lidem. Úderem jedné hodiny po půlnoci se všichni tři dali na kvapný útěk. Kuchař se probudil pádem z postele a uvědomil si, že vše byl jen sen.

Hrdinou příběhu Cechovní korouhev je starý kovář Daniel Rubín, praporečník vltavínského kovářského cechu. Před Velikonocemi, kdy o slavnosti Vzkříšení měl nést cechovní korouhev, onemocněl. Patrně v předtuše blízké smrti se oblékl a šel do kostela. Lidé ho zde našli mrtvého, sedícího v cechovní lavici a opírajícího se o korouhev.

Povídka Námořník vypráví o nenaplněné lásce Jakuba Graciána, osmdesátiletého starce, bydlícího v „polozříceném domku na břehu řeky, v domku se zvětralým zdivem, zarostlém po okap divokým vínem, se zpuchřelou šindelovou stříškou, plnou mechu a trav“²⁴, k bohaté dívce. Podle přání rodičů se provdala za bohatého notáře a Jakub se stal námořníkem. Vrátil se domů až po létech, kdy jeho láska i její muž už byli mrtví. Svůj příběh vyprávěl Danielovi Svitovi a zakrátko poté sám také zemřel.

Příběh Řečník pojednává o Tomáši Slavíkovi, který byl výborný řečník. Svým uměním nejen burcoval k národnímu vědomí, ale okouznil jím i purkmistrovu dceru Lili. Otec jí však našel bohatého ženicha a donutil ji se za něho provdat. Lili žalem onemocněla a zemřela. Nešťastný Slavík jí zůstal až do konce života věrný a každou volnou chvíli trávil u jejího hrobu.

Povídka Krásná Madlí se odehrává v rudolfinské době. Vypráví o krásné, ale počestné Madlí, ženě krejčího Floriána Střípka. K její kráse nezůstal lhostejný ani vltavínský primas. Manželé jeho zamilovanosti využili ve svůj prospěch a lstí dosáhli prominutí všech dávek a pokut, za jejichž nesplnění chtěl primas dostat krejčího do vězení, a tak si uvolnit cestu k Madlí.

²⁴ Dewweter, K.: Listy z Vltavína. Nakladatelství Emila Šolce, Praha 1918, str.191

Protagonistou poslední povídky, Neuvěřitelného dobrodružství Ondřeje Kryštofa Pampusa, vltavínského purkmistra, blahé paměti, jak je vypravoval, a jehož pravdivost čestným slovem zaručil radniční písař Zachariáš Svítek, je radniční písař Zachariáš Svítek, vypravěč humorných příběhů, jejichž údajným původcem i hrdinou byl Primas Pampus. V tomto případě vypráví, jak Pampus o půlnoci popíjel v radničním sklepě a společníky se mu stali primas a konšelé, kteří město spravovali o 150 let dříve než on. Přátelské popíjení se změnilo v hádku a vzájemné urážky, až stolovníci nakonec vyhodili Pampuse ze sklepa oknem. Probudil se ráno na stupíncích kašny za posměchu občanů, ale v době, která mu byla cizí. Nikdo ho neznal. Teprve na hřbitově nad vlastním hrobem si uvědomil, že se ocitl v daleké budoucnosti a lidé se k němu chovali stejně jako on ke svým předchůdcům.

Listy z Vltavína přibližují život na malém městě se všemi starostmi i radostmi jeho obyvatel, a pokud bychom nevěděli o Dewettwerově umění fabulovat, mohli bychom o některých příbězích uvažovat jako o skutečných. Škoda, že nemáme k dispozici Dewetterovu osobní korespondenci, nebo zápisky, ve kterých by objasnil původ námětů a inspirace. Takto se můžeme jen dohadovat, zda Dewetterovy literární postavy měly své předlohy ve skutečných lidech. Lze však právem předpokládat, že některým postavám dal povahové rysy nebo fyzickou podobu skutečných vltavotýnských obyvatel, protože jimi musel být podvědomě ovlivněn. Stejně tak příběhy, v nichž je vypravěčem Daniel Svit, mohou být do jisté míry autorovými autentickými zážitky.

Stačilo tedy vytvořit postavu podle některého ze známých nebo neznámých Vltaviňanů, vymyslet jí vhodné jméno (například Barvínek, Muškátová, Mirabelková a podobně), zasadit ji do příběhu a zbytek už je na samotném čtenáři. Zda uvěří, nebo neuvěří..

Určitě by bylo zajímavé nahlédnout do starých městských kronik a knih, zda příběhy, které se u Dewettera tváří jako staré legendy (například

Vltavínští svatí, Poslední kozonoh nebo Čert a zvon), skutečně kdysi nekolovaly mezi lidmi a netradovaly se v ústní podobě. Dokud by ovšem tato domněnka nebyla potvrzena, je lépe chápat Dewetterovy Listy z Vltavína jako plody jeho fantazie, jako příběhy, které, byť jsou smyšlené, vyprávějí o jednom skutečném městě a jeho obyvatelích. V tom vidím účel, za jakým byly napsány-z části realisticky a z části pohádkově a s velkou dávkou fantazie představit konkrétní místo, které stojí za to být zmíněno a přiblíženo do povědomí lidí.

6.2 Loupežníci z českých lesů

Kniha s podtitulem Veselá romance ze starých časů, ilustrovaná Klementem Guthem a rozdělená do 9 kapitol (příběhů), vyšla v Topičově nakladatelství v roce 1927.

Jejími dvěma hlavními hrdiny jsou zchudlý baron Matěj Petrovský ze starého jihočeského rodu a jeho věrný sluha Šimon Koňadra, kteří spolu zažijí neskutečná dobrodružství na společné loupežnické cestě, po které se rozhodli jít, aby se zbavili chudoby a nedostatku. Přestože jejich plán vypadá zpočátku celkem jednoduše, mnohdy je zavede do zapeklitých situací a nepříjemností, které je postupně přivedou k rozhodnutí vrátit se zpět na starý zámek a raději se bohatě oženit.

Odkud Dewetter čerpal námět pro tuto novelu, je po jejím přečtení víc než jasné. Baron Petrovský je don Quijote přenesený do českého prostředí. Quijotova touha stát se rytířem a získat ženu svého srdce dostává u barona podobu touhy stát se loupežníkem a ženské pokolení si držet „co nejdál od těla“. Místo s větrnými mlýny bojuje baron Petrovský s přesilou rozvášněných včel, proti kterým se postaví jen s tenkým kordem.

Baron Petrovský nakonec splnění svého snu nedosáhne, jeho jemná a vzdělaná povaha mu nedovolí chovat se k druhým surově a stát se loupežníkem z nejhorších. Je romantickým snílkem a blouznivcem, každý hned odhadne jeho povahu a dokáže toho ve svůj prospěch využít. „Musíme totiž otevřeně přiznati, že baron Petrovský byl vtělený dobrák-a to od dřevných podešví svých přezkových střeviců až k vrcholu své lysé hlavy.“²⁵

Jeho opakem, jak vzhledově, tak způsobem chování, se zdá být sluha Šimon. Oproti jemným způsobům a mluvě baronově se Šimon vyjadřuje „ jak mu zobák narostl“. Dialogy v nespisovném jazyce jsou u Dewettera ojedinělým jevem, všechny jeho postavy mluví důsledně jazykem spisovným, dokonce i malý hrdina David Damián, který by si vzhledem k svému věku mohl dovolit vyjadřovat se dětsky. Díky kontrastu těchto dvou postav, díky kontrastu spisovnosti a místy i jemně vulgární mluvy nabývá v příběhu síly humorný tón.

Přestože není místo baronova zámku přesně pojmenováno, stále zůstáváme v jižních Čechách nedaleko krajského města, respektive v hlubokých jihočeských lesích, kterými se hlavní dvojice prokleslí až do blízkosti strakonického hradu.

Vedle barona a Šimona se potkáme v knize ještě s dalšími postavami, které pomáhají spoluvytvářet jednotlivé humorné historky, ale v krátkých příbězích jim autor neposkytl příliš velký prostor. Jen pro příklad jsou to starý židovský lichvář, podvodný kouzelník, kapucínský mnich nebo anglický lord s dcerou. Tyto vedlejší postavy hrají jen epizodické role a pointa všech příběhů stojí na jednání a činech barona Petrovského a sluhy.

Knihy Loupežníci z českých lesů je druhou z těch, které v Dewetterově díle zastupují věkově nevymezenou literaturu. Oproti jiným jeho knihám je

²⁵ Dewetter, K.: Loupežníci z českých lesů. Veselá romance ze starých časů. Nakladatelství F. Topiče, Praha 1927, str.7

zaměřena více na děj, ač nijak výjimečně kompozičně propracovaný, a hlavně na vtipná vyvrcholení jednotlivých příběhů. Dílo lze zařadit do okruhu děl oddechového (a přesto ne laciného nebo naivního) čtení a oblibu může získat jak mezi staršími dětskými čtenáři, tak mezi jejich rodiči. Přestože příběh má být hlavně vtipný a hlavní postavy by měly čtenáře především pobavit, může vyvolat i soucit se starým naivním baronem, jehož okolnosti mohou dovést až ke ztrapňujícím zážitkům.

7. Prozaické dílo pro dospělého čtenáře

V této kapitole se práce bude věnovat čtyřem knihám reprezentujícím literaturu pro dospělé. Jedná se o knihy Román Richarda Loma, Mrtví žijí, Světla buditelů a Malostranská trilogie.

7.1 Román Richarda Loma

Hlavním hrdinou románu je mladý Richard Lom, který se po letech studií v krajském městě vrací do svého rodiště, kde se brzo a velmi rázně zapojí do osvětové a uvědomovací práce. Za cíl si určí rozkvět a modernizaci rodného města, čímž se dostává do nesčetných konfliktů se starousedlíky, kteří zastávají tradiční konzervativní názory a brání se mladým moderním invencím. Místní starosvětští obyvatelé téměř biblického založení (město staví na své českobratrské tradici) stojí v opozici proti Richardovým vrstevníkům, kteří naopak přijímají jeho plány s nadšením.

V románu můžeme sledovat dvě dějové linie, které jsou spojeny s hlavní postavou. Jedna sleduje Richardovo úsilí probudit zájem o přestavbu a další výstavbu města, o osvětovou činnost mezi místními, k nimž Richard pomalými krůčky dospívá. V druhé dějové linii se autor zaměřil na Richardův osobní život. Stejně jako se mu daří dosahovat postupně cílů, které si stanovil pro zlepšení svého města, roste i jeho láska k mladé, ale vdané Kristině Rubenové z nedalekého venkovského dvora Žárov. Přestože se oba nejdříve svým citům brání, nacházejí k sobě sympatie. Richard touží po milující a milované ženě, Kristina Rubenová žije v manželství, které je více méně formální záležitostí. Přesto oba dodržují přísná společenská pravidla a nikdy se neodvážejí veřejně postavit dobovému morálnímu diktátu. Schůzky Richarda s Kristinou a jejich vzájemná láska končí po odstěhování Rubenových do

ciziny. Dá se říci, že obě hlavní dějové linie gradují v téměř stejném okamžiku. Zatímco v lásce Richard prohrává, za úspěšně se rozvíjející výstavbu města sklízí nemalý úspěch.

Kromě zmíněných hlavních dějových linií lze v románu najít ještě linie vedlejší. Jsou kombinované se statickými, nedějovými popisnými pasážemi věnovanými osobám i místům. Kniha začíná příjezdem Richarda Loma zpět do rodného města; autor děj kombinuje s popisem Richarda a retrospektivně se vrací k vyprávění událostí, které se staly ještě před vlastním příběhem-jde o Richardův život v poručnictví starého strýce, o jeho odchod na piaristické gymnázium a následná neúspěšná studia.

V dalších dějových odbočkách nás autor zavádí například na osvětovou přednášku v Besedě, na níž Richard plamenně hovoří o svých plánech přestavby a další výstavby městem, na výlet do města B*** (v knize autor neuvádí ani jediný přesný místní ani časový údaj, jména měst začínají pouze počátečními písmeny), nebo na některou z Richardových schůzek s Kristinou, popřípadě na Richardovu návštěvu u manželů Rubenových. Můžeme také sledovat požár v chudinské čtvrti města zvané Peklo, který je jedním z impulsů pro přestavbu, nebo příběh Petra Rozmarýna, nešťastně zamilovaného do Kristiny, který spáchá kousek od Zárovského dvora sebevraždu.

Vedle Richarda Loma, Kristiny Rubenové, Petra Rozmarýna a statkáře Rubena nevystupují v románu další postavy, zvláště pak ne ty postavy, u nichž by Dewetter uvedl křestní jména. Ta uvádí jen výjimečně. To se týká i jedné z postav hlavních, Rubena. Mluví o něm pouze jak o Rubenovi, popřípadě statkáři Rubenovi. Podle toho, co o manželech Rubenových již víme, bychom předpokládali, že to bude přinejmenším člověk zlý, nesnesitelný, aby se nakonec ukázalo, že to je člověk sympatický. Jen velmi stručná je zmínka o

Richardově strýci a poručíkovi včetně jeho popisu, děj knihy začíná až po jeho smrti, proto je mu věnován v knize jen minimální prostor.

Hlavní postavu popisuje Dewetter takto: „Mladý, sotva třicetiletý, poněkud bledé, výrazné tváře s mírně lomeným nosem, prozrazujícím energii a s klenutým čelem, prozrazujícím myslitele, možno také snílka. Tmavohnědé oči neutajovaly přes veškerou pronikavost svého pohledu jakousi tesknou něhu a měkkost, jakou lze vídati v očích mladých dívek a dětí. Vlasy cestujícího, tmavé, skoro černé, prosvítaly zde i tam tenkou, stříbřitou nitkou.“²⁶

Richard Lom, potomek starého měšťanského rodu a bohatých rodičů, od dětství vyrůstal v poručnictví starého strýce. Když se po dosažení plnoletosti stal na strýci finančně nezávislým, rozhodl se studovat výtvarnictví. Při své práci si stále častěji uvědomoval, že není schopný zachytit barvy a krásy přírody, proto z výtvarných studií po čase zběhl. Na začátku je vyličen jako člověk nerozhodný, hledající teprve své uplatnění. Richard Lom se po prvních neúspěších uzavírá do sebe a začne se věnovat literatuře, avšak i jeho básnické pokusy jsou bezduché a nenaplnují jeho očekávání. Jeho tápání a hledání, pokusy o seberealizaci i výsledky, které sám cítí spíše jako neúspěchy, trvají několik let, během nichž se stále častěji ozývá stesk a touha po domově. Richard pociťuje potřebu klidu a svobody, blízkosti přírody a volných horizontů, ve velkoměstě se cítí být stísněným cizincem. Město vnímá jako místo, kde cítí ovzduší lži, věčně se opakující lidské komedie doktrin, prostřednosti, mezi lidmi s týmž úsměvem i s týmž pohledem, s touž moudrostí i hlupstvím.“²⁷ Je přesycený velkoměstskými přetvářkami, falešným pozlátkem navenek kráslicím zdejší vybranou společnost. Vrací se tedy se smíšenými pocity domů, ale čím více se blíží k rodnému městu, tím víc se utvrzuje ve svém rozhodnutí věnovat své vlohy a energii právě jemu.

²⁶ Dewetter, K.: Román Richarda Loma. Česká grafická unie, Praha 1920, str.7

²⁷ Dewetter, K.: Román Richarda Loma. Česká grafická unie, Praha 1920, str.11

Hlavou mu táhnou vzpomínky na staré město a myšlenky, z nichž už začíná sestavovat své první plány. Jestliže zpočátku působil Richard poněkud nejistě a zmateně, přebíhal ze studií jednoho oboru na druhý a zdálo se, že nedokáže v životě pevně zakotvit, postupně začíná mít jasno a je rozhodnut jít za svým cílem odhodlaně a dosáhnout jeho úplné realizace.

Setkání s krásnou ženou, Kristinou Rubenovou, v něm i v ní probouzí vzájemnou sympatii a posléze lásku. Vdaná Kristina však nikdy neporuší manželský slib a nakonec s manželem město opouští. Richard žil až do své smrti samotářsky a jediným smyslem života mu byla práce na zvelebování rodného města. Při pohledu na město, které svým úsilím zkrášlil, zemřel.

Postava Kristiny Rubenové je vytvořena v duchu doby, v níž se příběh odehrává, tedy konce 19. století. Přestože se jako vdaná žena zamiluje do jiného muže, chová se nanejvýš počestně, aby nepřivedla svého manžela do nepříjemné situace a nevystavila ho posměchu. Manželství ji citově nenaplnuje, ví o manželových občasných pletkách se služkami a děvečkami, které žijí na žárovkém dvoře i s jeho nemanželskými dětmi, přesto však mu zůstává věrná, neboť uvykla životu ve formálním vztahu. Přestože se Kristina dlouho brání, potřeba lásky u ní sílí (nemá totiž ani vlastní dítě, které by jí kompenzovalo nedostatek lásky manželovy) a nakonec se i ona do Richarda hluboce zamiluje. Když ke konci knihy zdědí statkář Ruben majetek v cizině, zdá se chvíli, a čtenář v to možná i doufá, že by jeho odjezd mohl vyřešit situaci- Kristina by zůstala žít s Richardem a Ruben by odcestoval sám. Ale do té míry romantický konec Dewetter svým postavám nedopřál, protože v dané době a zvláště na malém městě bylo společensky nepřijatelné, aby žena svého muže opustila. A tak Kristina následuje manžela do nového domova, svou lásku udržuje a posiluje korespondencí s Lomem a před koncem života se jí podaří ještě jednou se s ním sejít. Kristina je nejen vzornou a počestnou manželkou, ale i krásným člověkem, a to jak po stránce fyzické, tak duševní. To dosvědčují i následující autorova

slova: „Byla to duše nevšední, čistá a světlá, srdce panenské, vznícení pro vše dobré a krásné, smutnou jakousi něhou obestřený seraf, vržený se svých hvězdnatých sfér na zem, a uzavřený ve zdech starého panského dvora, jedna z oněch mála žen, jichž tvář nezná masky a jichž oko prozradí vše, co se děje v jejích duších, plných záře; tak podle paprsku, unikajícího skulinou, poznáme světlý zdroj, z něhož vyvěrel, a jediný pohled vržený v neznámé okno, často nám stačí, abychom poznali, kdo za ním obývá.“²⁸

Třetí významnější osobou románu je statkář Ruben, ale děj zaměřený na ústřední dvojici jej odsouvá do pozadí. I když je jeho sokem, přesto v Richardově chování nepozorujeme ani náznak rivality nebo nenávisti. Ruben podobné pocity najevo dávat nemůže, protože o Richardově lásce ke své ženě neví. Autor Rubena líčí jako oblíbeného a vždy veselého muže vysoké a mohutné, typicky „sedlácké“ postavy. Statkář není sice nejlepším manželem, zato je skvělý hospodář, žije pro svou půdu a svou zemědělskou práci, o které rád a často Richardovi vypravuje a chlubí se svými úspěchy. Navíc patří do okruhu „probudilců“, kteří podporují Richardovy plány.

Téměř nevýznamná postava strýce je zmíněna pouze v úvodu knihy. Autor jej popisuje jako starého, nepřejícího podivína a skoupého muže, který si nikdy nezískal ničí náklonnost a také jeho vztah k Richardovi nebyl nejvřelejší. V době Richardových studií se strýc se synovcem dostávali do častých konfliktů, jejichž předmětem bylo financování Richardova studentského života. Strýc ale velmi brzo zemřel, a tak dědictví po něm pak umožnilo Richardovi nejen bez finančních problémů žít, ale i financovat velkolepou přeměnu města.

Téměř celý příběh se odehrává v rodném Lomově městě. Přestože Dewetter nikde neuvádí jeho název (pokud chce použít například přídavné jméno odvozené od názvu města, pracuje „s hvězdičkami“, k nimž připojí

²⁸ Dewetter, K.: Román Richarda Loma. Česká grafická unie, Praha 1920, str.40n

příponu –ský, např. ***ský hřbitov), není těžké si odvodit, že děj je zasazen do Týna nad Vltavou (neboli Vltavína, jak ho známe z Dewetrovy trilogie pro děti).

Jediným místem, které autor uvádí jménem, je Žárov, dvůr manželů Rubenových. Statek ležel nedaleko od města, proto k němu Richard Lom velmi často podnikal večerní pěší vycházky nebo vyjížd'ky na koni.

Kromě vyjížděk na Žárov se Richard v jednu dobu vydával také do širšího okolí města. Objížděl vesnice a dvorce a zabýval se sbíráním pramenů k městským dějinám, k jejichž napsání se chystal. Lom „měl rád ty staré dvorce, povstale většinou na troskách starobylých rytířských a zemanských tvrzí, s dvory a ovčinci, ozývajícími se bukolickými zvuky bravu i skotu, se starými ovocnými sady, zarostlými vysokou travou, kopřivami a lopuchou; ty drobné panské záměcky, vystrkující skromně své cibulovité vížky ze stromoví, pod jichž krovy dohasínaly poslední zákmity starých šlechtických rodů...“²⁹

Dewetter v této popisné pasáži idylicky líčí klidnou venkovskou krajinu i několik městeček a vesnic, ale většinou neuvádí žádné místní jméno, spíš jen místo náznakovitě charakterizuje -například spojením „městys na skalách nad řekou“³⁰, v němž lze tušit nedalekou Bechyni. Tam se jedno letní odpoledne Richard vydal na výlet a Dewetter věnoval tomuto výletu celou jednu kapitolu. Výlet byl totiž pro Loma zlomovou událostí, protože právě při zpáteční cestě mu Kristina projevila své city.

I toto město autor označuje pouze B***. Ve městě nad údolím se vypíná šedý B***ský zámek, obrácený průčelím ke starému gotickému klášteru, který Richard při svém výletu navštívil a kde se setkal s Kristinou.

Dewetter se z pochopitelných důvodů zaměřil mnohem více na popis samotného Týna, zde „nevelkého městečka, zapadlého daleko za světem,

²⁹ Dewetter, K.: Román Richarda Loma. Česká grafická unie, Praha 1920, str.78n

³⁰ Dewetter, K.: Román Richarda Loma. Česká grafická unie, Praha 1920, str.79

mezi hlubokými lesy, a stavšího se teprve před nedávnem okresním městem.“³¹ Město leží na březích řeky, v zeleném údolí, a jeho dominantou je měděnkou zezelenalá bání kostela svatého Jakuba nacházejícího se na náměstí. Ještě při Richardově návratu domů svírají město jako kamenná obruč staré hradební zdi, do hradeb jsou natěsnány staré domy tvořící úzké a těsné uličky, barokní zámek stojí na náměstí a panský pivovar na vršku nad městem. „Bílá mariánská kaple uvítala je hned na jeho prahu. Pak staré hradební zdi, rozpadlé a zasmušilé, se svými vylámanými zuby a slepými střílnami, zarostlými divokým vínem, staré, zpuchřelé zahradní ploty a nízké domky předměstí, ožlucené hlinkou, s vlaštovčími hnízdy pod zčernalým trémovým krovů a kvetoucími slunečnicemi v zelenoplotých zahrádkách....

Pak přišlo vlastní město, se starými domy o divně vykrajovaných štítech, vikýřích a starobylých střechách, namnoze se zešeřelým podloubím a starými obrázky a soškami na průčelí.“³² Uprostřed města, na prostorném čtvercovitém náměstí s barokní kašnou a kostelem, se nacházel rodný dům rodiny Lomů, starý dům se slunečními hodinami na barokním průčelí. Téměř ve městě se rozkládal starý ***ský hřbitov, v jehož středu se zvedal barokní kostelík se dvěma věžičkami, stín tu poskytovaly staré košaté lípy.

Richard se stal členem obecní rady a začal se věnovat přestavbě a úpravám města. Především se rozhodl změnit městskou čtvrť zvanou Peklo, jejíž „skrčené, bídné domky tísnily se mezi zpuchřelými plůtky zpustlých zahrádek, porostlých lopuchou a kopřivami; v těchto starých staveních, po většině ještě z obílených břeven setmelených hlinou, s doškovými střechami, zeleným mechem, jež připomínala bezděky doby, kdy město nebylo ještě městem, ale nevelkou dědinou v podhradí, tísnila se všeska jeho bída a s ní také i všeska jeho neřest....

³¹ Dewetter, K.: Román Richarda Loma. Česká grafická unie, Praha 1920, str.7

³² Dewetter, K.: Román Richarda Loma. Česká grafická unie, Praha 1920, str.19

Slovem, byla nejbídnější část města, zákoutí, kam se uchýlila všecka smet', pusté, stinné eldorádo lidského hoře, viny a hříchu."³³

Díky Richardově snaze se celé město značně změnilo: „Nové ulice, širší, výstavnější a plné světla, křižovaly se v nově vzniklých čtvrtích. Město chvatně odkládalo starý, vetchý šat minulosti a odívalo se rouchem nových dnů. Zbavovalo se všeho, co je svíralo a tísnilo, jako před věky škrobená ohrdlí šije pradědů. Staré „Peklo“ zmizelo a na jeho místě vyrostla nová městská část; na místě temného koutu neřesti a bídy světlá čtvrť soucitu a milosrdenství. Tam zvedal své zdi útulek sirot, tam otevíral chudobinec vlídně své dveře bédným a opuštěným, tam svítila jako rozžatá, bílá svíce vížka nemocnice vstříc všem, kdož tělesně trpěli a potřebovali milosrdenství."³⁴

Na druhé straně, za řekou, vznikla čtvrť průmyslová, nové továrny byly vestavěny mezi staré mlýny. Do města tak přibyly soustružna, tkalcovna a provazárna. Na pozemcích za městem vznikala nová předměstí a byl vybudován zbrusu nový vodovod, který rozváděl vodu po celém městě. Velkoměstský ráz potom městu dodal nový železný most. Během několika let se tedy ze starosvětsky vyhlížejícího města skrčeného v údolí řeky stalo moderní město nových obytných i průmyslových čtvrtí.

Stejně jako velmi zřídka Dewetter používá názvy měst a míst, kam lokalizuje svá díla, výjimečně najdeme v jeho knihách přesný časový údaj. První zmínka o roku, kdy se příběh této knihy odehrává, je pouze nepřesný a široký údaj 19. století, kdy se na počátku léta 18** vrací Richard Lom do rodného kraje.

Druhá narážka na čas je o něco konkrétnější, ale ani z ní se nedozvíme přesný letopočet. Když se po svém návratu do rodného domu prochází Richard

³³ Dewetter, K.: Román Richarda Loma. Česká grafická unie, Praha 1920, str.168n

³⁴ Dewetter, K.: Román Richarda Loma. Česká grafická unie, Praha 1920, str.218

pokoji, mívjí starý nábytek z předbřeznových dob(tím autor myslí rok 1848)³⁵. Blíže určuje průběh příběhu smrt již zmíněného myslivce Petra Rozmarýna, kterého našli zastřeleného u žárovského dvora v létě roku 1881. Toto je jediné jednoznačné časové určení v celém románu. Kolik let ještě uplynulo do konce příběhu, to se již nedozvíme.

Kniha je lineárně rozdělena do tří dílů. První a druhý díl obsahují shodně osm kapitol, poslední díl je o jednu kapitolu kratší. Kapitoly nejsou pojmenované, pouze očíslované římskými číslicemi a text není ilustrován. Román byl vydán v Praze v roce 1920 nákladem České grafické unie. Autor se pod své dílo podepsal svou francouzskou podobou jména, tedy jako Karel de Wetter.

7.2 Mrtví žijí

Roku 1919 vydal De Wetter (opět s francouzskou podobou svého příjmení) další rozsáhlý román Mrtví žijí. Vyšel v Šolcově nakladatelství v Praze. Román má podtitul Historie z minulých dnů a podle autorova přípisu byl psán v roce 1917.

Každá část příběhu má svoji vlastní hlavní dějovou linii a případně též linie vedlejší. Děj je plynulý a linie jednotlivých dílů následují chronologicky za sebou, jejich děje se vzájemně nepředbívají ani nepřekrývají. Spojujícími prvky jsou hlavní postavy, o nichž se zmíním později.

Román začíná prohraným sporem Jakuba Hlohovského, vynikajícího léčitele a ranhojiče, který tak přichází o svůj dům U matky boží v růži³⁶, jenž soudním rozhodnutím připadne bývalému kupci s podvodnými a nekalými praktikami, Abelu Beerovi. Tato nepříznivá událost odstartuje celý řetěz

³⁵ Rok 1848 je jedním z mezníků českých dějin, navíc je Dewetterovým častým motivem

³⁶ Kromě jména domu v názvu kapitoly uvádí Dewetter toto vlastní jméno s malým počátečním „m“, proto se tohoto pravopisu budu oproti pravidlům současným držet.

dalších příhod, jejichž důsledky dopadnou na řadu lidí a četným z nich změní život. Jakub Hlohovský otřesen rozhodnutím soudu za několik dní umírá na srdeční příhodu a zanechává po sobě schovanku Rozu, která se rázem ocitá ve spárech nového majitele domu. Ten jí dovolí v domě zůstat a Roza ve známém prostředí pomalu dospívá a roste do krásy. V závěru prvního dílu se příběh přesouvá z jihočeského prostředí do Itálie.

V druhém díle se mění nejen prostředí, ale také hlavní postava. V prvních kapitolách je jí záhadný doktor Sirius, který se ve svém kočáře a se svým sluhou záhadně objevuje na nejrůznějších místech Evropy, záhadně uzdravuje na smrt nemocné lidi a ještě záhadněji mizí, aby se následně objevil na druhém konci kontinentu. Když se tajemnému doktorovi podaří v Padově uzdravit člověka, který již byl považován za mrtvého, doslechne se o Siriových praktikách také mladá Cesarina, jejíž snoubenec Egidio je nevyлéčitelně nemocný. Cesty Egidia a Siria se na pár okamžiků protnou. Egidio ze setkání odchází jako hlavní protagonista následujících událostí, zatímco Sirius opět záhadně mizí. Není možné si nevšimnout některých shodných rysů mezi mrtvým Jakubem Hlohovským a doktorem Sirem, ale když už se zdá, že v ději dojde ke zvratu a překvapivému odhalení, Dewetter odvádí Siria ze scény a zanechává čtenáře s představou, že uzdravený Egidio a Cesarina spolu prožijí šťastný život. Děj se ještě před koncem druhého dílu opět zkomplikuje, Cesarina se s Egidiem, jenž pochází z Čech, chystá na cestu do jeho vlasti, ale onemocní a umírá.

Třetí díl nás opět zavede zpátky do jihočeského města, do domu U matky boží v růži, a děj se posouvá o šest let kupředu. Zatímco jsme sledovali Siriovy a Egidiovy osudy, z malé Rozy se stala krásná a pracovitá dívka, která stále častěji jitrí představivost Abela Beera. Naštěstí se do starého krámku v přízemí přistěhuje nový nájemník, který si překvapivě rychle získá Rozinu důvěru a sympatie a stane se jejím ochráncem. Do rodného města se vrací i Egidio, vlastním jménem Jiljí Dubín, a když autor svede dohromady

jeho a Roziny kroky, je víc než jasné, že oba mladí lidé se do sebe zamilují. Jejich sílící city se ale snaží překazit Abel Beer, kterého Rozina nedostupnost téměř dohání k šílenství a probouzí v něm zvířecí pudy.

Když se v úvodu posledního dílu Jiljí chystá na několik dní do hlavního města, Beer využívá příležitosti a pokusí se ho zbavit. Roza několik dní marně čeká na jakoukoliv zmínku od svého milého. Ani ona, ani Beer však netuší, že Jiljí Dubín je jím velmi nablízku, zachráněn od jisté smrti a schován v zadní místnosti Quidamova krámků. Jeho zachránce už jen čeká na vhodný okamžik, aby mohla celá pravda vyjít najevo. Mezitím přichází i Abelův trest. Duch Jakuba Hlohovského, který se mu v domě zjevuje, dožene Beera k sebevraždě, a všechny zápletky mohou být postupně vysvětleny. Pozorný čtenář ale již od záhadné smrti Jakuba Hlohovského tuší, že se s touto postavou ještě setká, což potvrzuje i nápis na Hlohovského hrobě „Mrtví žijí!“. V druhém díle se ranhojič schovává za postavu doktora Siria, aby mohl svým lékařským uměním vydělat jmění, které by mu umožnilo vrátit se zpět domů. Do vlastního domu se pak vrací jako nový nájemník Quidam, chrání svou schovanku před zákeřným Beerem a snaží se získat svůj majetek zpět.

Oproti předchozímu vystupuje v tomto románu daleko více postav, přestože na konci knihy tři z nich splynou v postavu jedinou. Většina z nich má dostatek prostoru pro rozehrání svých příběhů (Jakub Hlohovský, doktor Sirius a Petrus Quidam, Roza, Abeel Beer i jeho přítel Saul Kranz a Jiljí Dubín). Řada dalších postav má úlohu spíše epizodickou. Mezi ně patří například starý sluha a věrný přítel Hlohovského Tobiáš, několik podnájemníků domu U matky boží, o nichž se Dewetter zmiňuje, ale jejichž popisu nevěnuje větší pozornost a jejichž účast v ději není příliš důležitá. Výjimku tvoří vdova Gabriela Grundová s dcerou Josefínkou, které se stanou Rozinými přítelkyněmi a dívka k nim často zajde na návštěvu. Dům rovněž obývá Beerova kreolská milenka Terezita, kterou si Beer přivezl ze svých dalekých námořních cest. Dewetter jí přisoudil temperamentní a žárlivou

povahu, která ji na konci knihy dovede k pokusu o vraždu. Kreolka se pokusí Beera zabít, protože ji „prodal“ na úhradu dluhů, které měl u Saula Kranze. Dříve však, než se jí podaří Beera probodnout, spáchá on sám v šílenství sebevraždu.

Tyto postavy nezasahují nijak vážněji do děje, proto ani sám autor jim nevěnuje větší pozornost.

Postavu Hlohovského charakterizují nejlépe tato Dewetterova slova: „Jakub Hlohovský, jenž si byl zatím dobyl pověsti znamenitého ranlékaře a divotvorného lučebníka, žil pokojně pod vlastním krovem, věnuje se celým srdcem i duší trpícím a své zamilované královské vědě lučebnické, jejíž tajemný přisvit obestřel ho v očích obecného lidu aureolou čaroděje. Byl to však vlídný, dobrodějný čaroděj, jehož chirurgická lanceta protřala vždy žílu v pravý čas a jehož divotvorné pilulky a tekutiny dovedly zažehnati paní Kostlivou, zrovna když si nejlíp brousila kosu!“³⁷

Život šedesátiletého muže naplňovala nejen věda, ale hlavně výchova malé Rozy, kterou po smrti její matky přijal za svou a která jej neoslovila nikdy jinak než „otče“. Hlohovský ji miloval jako vlastní dítě, proto v den, kdy se rozhodl zinscenovat svou smrt, loučil se s ní velmi těžce a během posledních slov jako by zestárl o několik let. Přestože Rozu nadevše miloval a věděl, že jí způsobí bolest, nemohl ji do svého tajného plánu zasvětit.

Ani poté, kdy musel Hlohovský opustit svůj domov, nezměnila se jeho povaha, jen se stal jiným, záhadnějším člověkem, ale své dobré srdce a lékařské umění i nadále jako doktor Sirius využíval ve prospěch druhých.

Když si po několika letech otevřel v domě krámk s brýlemi a seznámil se na hřbitově nad vlastním hrobem s Rozou, byl z něj „starý muž vrásčité zažloutlé tváře, hustě zarostlé šedými vousy, splývajícími mu až na prsa, s tlustými

³⁷ Dewetter, K.: Mrtví žijí. Nakladatelství Emila Šolce, Praha 1917, str. 1

zelenými skly na zapadlých očích, oblečen v černém jakémisi kaftanu, s černou čepičkou na lysé lebce, mocně vydutého čela.“³⁸

Aby jej nikdo nepoznal, choval se trochu podivínsky a nestál o kontakt s lidmi, kterých se stranil do té míry, že se začali sami jeho krámku vyhýbat. Jen Roze tento podivín učaroval natolik, že se do brýlařského krámku utíkala pokaždé, když si potřebovala promluvit nebo postěžovat, popřípadě se schovat před stále dotěrnějším Abelem Beerem.

Jeho postava se objevuje hned v úvodu. Po letech pobytu v cizině se vrací se závětí, podle níž má zdědit Hlohovského dům, ale o níž je Jakub Hlohovský přesvědčen, že je podvržená. Beerovi je teprve necelých padesát let, ale jeho vrásčitá tvář a tvrdé rysy ho dělají starším. „Jsa vysoký a kostnatý, měl ostře vyčnělý orlí nos, jeho hluboce zapadlé oči temně zelenavého přísvitu zdály se míti magnetisující moc krotitele hadů, a stále zaťatý tenký ret a směle vyčnělá brada svědčily, že s člověkem tímto není radno pouštět se do sporu sebe nepatrnějšího.“³⁹ Beer byl člověk, který se ničeho a nikoho nezalekl a na cestě k vytčenému cíli pro něho nic nebylo překážkou, což dokázal nejen v případě podvržené závěti, ale také pokusem zavraždit Jiljího.

Už když poprvé potkal Abel ve svém bytě krásnou Rozu, ještě jako malé děvče, d'ábelsky si umanul, že dívka mu bude jednou patřit. Proto ji až do konce příběhu nespustí z očí, skoro na každém kroku ji pronásleduje a s velkou nechutí sleduje její vztah s Jiljím.

Abelovi se v domě několikrát zjeví duch zemřelého Jakuba Hlohovského, jehož poslední návštěva u Beera v pokoji, umocněná vínem, způsobí, že Abel téměř zešílí, zabije Saula Kranze, který jej vydírá podepsanými směnkami, a nakonec spáchá sebevraždu.

³⁸ Dewetter, K.: Mrtví žijí. Nakladatelství Emila Šolce, Praha 1917, str.139

³⁹ Dewetter, K.: Mrtví žijí. Nakladatelství Emila Šolce, Praha 1917, str.47

Poprvé nás Dewetter s Rozou seznamuje jako s desetiletou dívenkou útlé postavy v mušelínových šatech, s krásnýma tmavýma očima a ebenově černými vlasy, která postupně roste v krásnou mladou ženu: „Vyrostla v štíhlou, lepou dívku, vykvetla a vypučela jako krásný růžový květ , krásnější než ona měsíční růže, již byla před léty vypěstovala.“⁴⁰

Poklidný život jí v domě znepríjemňovaly jen okamžiky, kdy na chodbách potkávala Abela Beera. Pociťovala k němu odpor a nenávist, jejichž hroty otupil až příchod Petra Quidama a Jiljího, kteří si oba předsevzali chránit ji před nebezpečím. Počáteční přátelský vztah s Jiljím přerostl postupně v opětovaný milostný cit, Jiljí v ní viděl mrtvou Cesarinu, které se Roza velmi podobala. Sama Roza chovala k jeho mrtvé milence téměř sesterský vztah a cítila, že díky ní mrtvá stále žije.

Přestože na počátku děje se zdravotní stav Egidia zdá být velmi vážný, stane se z něj zakrátko jedna z hlavních postav. Mladík pochází ze staré kupecké rodiny z krajského města v jižních Čechách a do Itálie jej přivedla touha stát se lékařem. Díky ní prošel všechna evropská města se slavnými univerzitami. O jeho povaze ani vzhledu se ale autor bohužel nezmiňuje, a tak není z tohoto pohledu možné Jiljího charakterizovat. Můžeme si jej ale představit jako člověka pohledného, vzdělaného a hodného, do něhož se postupně zamilovaly dvě krásné dívky. První z nich, Cesarinu, potkal v zapadlém kostele v Padově, když, oblečená do bílého, odcházela po modlitbě domů. S druhou osudovou ženou se setkal o několik let později v malém venkovském hřbitovním kostelíku. Tehdy ještě netušil, že Roza je adoptivní dcerou muže, který mu dvakrát zachránil život- poprvé jako malému chlapci v rodném městě, podruhé v Itálii. Navíc jej s Rozou spojuje také neštěstí způsobené Abelem Beerem -Dubínovo má podobu dluhů za studia.

⁴⁰ Dewetter, K.: Mrtví žijí. Nakladatelství Emila Šolce, Praha 1917, str.135

Saul Kratz si co do špatné pověsti a nejhorších lidských vlastností v ničem nezadal s Abelem Beerem. Lichvář Kratz, skrblík a obchodník, byl jen ještě záluďnější a úskočnější než Beer. Ten jej potřeboval a využíval k odporné práci (Kratz napadl například na Beerovo přání Jiljího), ale starý Kratz si vše dobře pamatoval a tiše vyčkával na vhodný okamžik Beerova pádu. Dewetter jej nazval „upírem nejhoršího druhu, jež dovedl svým obětem vysát i duši z těla“⁴¹, a tuto charakteristiku Kratz brzo svým jednáním potvrdil. Když totiž Beerovy dluhy dorostly do závratné výše, pokusil se Kratz vydíráním získat Terezitu a všechnen Abelův majetek, a tím si podepsal rozsudek smrti. Krátce po Beerově sebevraždě byl i Kratz nalezen mrtvý, a přestože není jeho vrah nikde jmenován a úmrtí vypadá jako sebevražda, je jasné, že Kratze zabil právě Beer.

Román se tentokrát neomezuje pouze na jihočeský prostor, ale zavádí čtenáře také do ciziny, do italské Padovy. Velmi překvapivě pak není místem děje Týn, i když bychom to od autora čekali. Tentokrát si jako prostor vybral nedaleké České Budějovice (nebo se jimi alespoň nechal inspirovat) a převážnou většinu děje umístil do „jednoho z nejpamátnejších domů starého jihočeského města.“⁴² Ani v tomto případě však Dewetter neuvádí jméno města, a tak je na čtenáři, pokud jižní Čechy alespoň trochu zná, usuzovat, o které město vlastně jde. Že to jsou České Budějovice, prozrazuje autor následujícím popisem: „Dům stál na samém konci nedlouhé, úzké ulice, jež vbíhající na nevelké prostranství před mariánským klášterem, byla na druhém svém konci uzavřena vysokou zdí prastaré zahrady, náležející biskupství.“⁴³ Vysoké stromy ze zahrady skoro celý rok zastiňovaly svými listy gotický štít, na němž v kamenném kalichu pětilisté rožmberské růže seděla zlatá matka

⁴¹ Dewetter, K.: Mrtví žijí. Nakladatelství Emila Šolce, Praha 1917, str.51

⁴² Dewetter, K.: Mrtví žijí. Nakladatelství Emila Šolce, Praha 1917, str.9

⁴³ Dewetter, K.: Mrtví žijí. Nakladatelství Emila Šolce, Praha 1917, str.39

boží na stříbrném půlměsíci. Dům byl zpočátku zčernalý a oprýskaný, omítka z něj opadávala a kameny pukaly stářím, Abel Beer jej však později nechal opravit do původní krásy.

Kromě o domu zmiňuje se autor ještě o starých městských hradbách, hřbitově a sadu, místech, kde se scházeli Jiljí s Rozou.

O jiných místech se autor nezmiňuje a nepopisuje je, v tomto směru je román oproti předchozímu dílu chudší.

Počátek děje je tentokrát časově přesně určen. S Jakubem Hlohovským se seznamujeme pouze pár dní před jeho smrtí a z dat uvedených na jeho hrobě (1742- 1800) můžeme tedy odvodit, že děj začíná v roce 1800. Jiljí dokončuje na jaře roku 1806 studia získáním doktorátu a vydává se na svou cestu do Čech, ještě v září téhož roku podnikne cestu do Prahy. Po návratu je napaden Kratzem a pár dní zůstává v bezvědomí. V říjnu pak spáchá Abel vraždu a sebevraždu a příběh druhý den končí odhalením pravé totožnosti Petra Quidama.

Knihy je rozdělena na 4 díly, první, druhý a poslední díl obsahují po sedmi kapitolách, třetí díl je rozdělen do osmi kapitol. Jednotlivé díly i kapitoly mají krátké, někdy jednoslovné názvy, které vystihují jejich děj. Díly se jmenují U Matky Boží v růži, Padova, Petrus Quidam a Trest.

7.3 Světla buditelů

Světla buditelů s podtitulem Román z dob poprobuzeneckých vyšla roku 1924 v Praze nákladem Josefa Vilímka. Dewetter román psal na Vinohradech v roce 1923 a dedikace zní: „ Památce své matky, krajanky Puchmajerovy, žačky K.A. Vinařického a horlivé vlastenky i svého otce, neohroženého účastníka národního ruchu v perzekučních letech šedesátých

věci a za svůj původ se stydí, schází se potají s pražskými vlastenci-Hankou, Šumavským, Tomičkem, Vocelem, Erbenem, Klicperou, Čelakovským. Po stále se opakujících nepříjemných výstupech s nadřazeným se Jan rozhodl pro návrat do rodného města a požádal o ruku své milé Márinky, o niž musí svést boj s jejím příbuzným a poručníkem.

Přestože je román zaměřen hlavně na život mladého Jana Křišťana a do jisté míry i jeho dědečka, je třeba se zmínit ještě o dalších postavách. V první řadě je to Antonín Jaroslav Puchmajer, jehož Dewetter do svého fiktivního příběhu zapojil. Autor se obrací k historii Týna nad Vltavou, kde se Puchmajer narodil, aby nejen zviditelnil zašlou slávu města i rodáka, ale také proto, že Jan Křišťan jako by se stal druhým Puchmajerem. Jejich osudy jsou si v mnohém podobné.

Jan Křišťan se s Puchmajerem seznamuje v době, kdy je tento významný rodák již mrtvý. Vzpomínku na přítele z mládí si uchovává Janův učitel Petr Pravoslav Borovský, který půjčí Janovi k přečtení sbírku prvních Puchmajerových básní a probudí v něm touhu stát se slavným básníkem. Když před sebou učitel vidí zapáleného mladého chlapce, vypravuje mu o Puchmajerově životě: „Puchmajer narodil se v nízkém přízemním domku nárožním, nedaleko řeky. Byl to jeden z nejstarších domků poříční čtvrti, měl v prkenné lomenici vyřezán světlík v podobě srdce, šindelovou střechu zezelenalou mechem a okénka skoro při samé zemi.“⁴⁵

Také on se kdysi chtěl věnovat literatuře a odešel na studia do Prahy, avšak na nátlak matky a budějovického biskupa se rozhodl pro kněžskou dráhu a musel vrátit svůj slib krásné Lucii Lomové, která z nešťastné a nenaplněné lásky záhy zemřela. Puchmajer pak také město opustil, ale kdykoliv sem zavítal na návštěvu, položil u jejího hrobu bílou růži.

⁴⁵ Dewetter, K.: Světla buditelů. Román z dob poprobuzeneckých. Nakladatelství Jos. R. Vilímka, Praha 1924, str.29

Starý Jan Nepomuk Křišťan platil za jednoho z nejlepších lidí v celém městě. Budil všeobecnou důvěru, každý si ho oblíbil a mezi obyvateli byl výjimkou-vždy a za všech okolností mluvil jen česky, nikdy nepronесl jediného německého slova. Zatímco mnozí jiní česky mluvili jen doma za zavřenými dveřmi, dědeček se hrdě hlásil k českému jazyku, četl Pražské noviny a knihy z Krameriovy expedice. „Přesto však, že se dědeček Křišťan vracel rád v staré, zašlé dny mladosti, přesto, že nosil do té chvíle kalhoty o kolena, přezkové střevíce a usazoval si nákrčník jako před půl stoletím, nezůstával duchem v minulosti. Byl uvědomělým Čechem. Víтал s upřímnou radostí každý nový zásvit národního rozednívání a trpce nesl, že se rodné jeho město, věrné kdysi město bratrské, jež po tragickém dni bělohorském vypilo do dna kalich bēd a utrpení pro víru a krev otců, jen zvolna probouzí ze svých mrákot k národnímu vědomí.“⁴⁶

Dokud byl ještě Jan malý, věnoval mu dědeček každou volnou chvíli a chodil s ním na procházky za město, do vinic a polí. Svého vnuka měl nesmírně rád, a proto také svolil k jeho studiím. V závěru knihy se z lásky k Janovi snaží přesvědčit Márinčina poručníka, aby svolil k jejímu sňatku s Janem a uchránil dva mladé životy před neštěstím.

Když se Jan rozhodl stát se básníkem, odjel na studia piaristického gymnázia do krajského města. Každou volnou chvíli věnoval vzdělávání a většinu svého času trávil v učební síni. Díky oblíbenému profesorovi se mu dostalo do rukou mnoho klenotů české literatury, které četl jedním dechem. Stával se proto často terčem posměchu nejen ze strany německých spolužáků, ale také profesorů, z nichž mnozí byli původem Češi. Na mladého Jana, na jeho sny a plány však později čekalo ještě horší ponižování ze strany nadřízeného v kanceláři na půdě císařsko-královského místodržitelství.

⁴⁶Dewetter, K.: Světla buditelů. Román z dob poprobuzeneckých. Nakladatelství Jos. R. Vilímka, Praha 1924, str.11

„ Ilusi za ilusí pohřbíval, zlatý pramínek poetických vznětů hloub a hloub zasypával úředním prachem; nešťasten, krajně nešťasten a rozerván, utajuje před světem vše, co se v něm vzpínalo, co jako víchr burácelo jeho duší.“⁴⁷

Když byl v úradě přeložen pod obávaného radu, rozeného Němce, hanobícího cokoliv jen náznakovitě českého, který byl „vskutku jedním z odstrašujících, živoucích pozůstatků truchlivých dnů předbřeznových, karabáčník z dob copatých pánů Franců, upiatý v úřední kabát, zarytý zpátečník a odpůrce všeho, co dýchalo jarním, omlazujícím vzduchem nových dnů“⁴⁸, trpěl Jan ještě víc, ale nepoddal se. Nikdo mu rovnou páteř ani neohnul, ani nezlomil, Jan statečně odrážel každé příkoří. V jeho duši spolu bojovaly dva city-smutek nad neuskutečněnými sny a touha rozlomit pouta svého zaměstnání, která jej svazovala. Jednoho dne již urážky nadřízeného nevydržel a hrdě, se vztyčenou hlavou, úřad opustil a vrátil se do svého rodiště.

Zpátky ho táhla nejen láska k dědečkovi a domovu, ale také láska k Máriaince, a proto se Jan „všeho zřekl, zlatou knihu duhovitých svých snů těžce uzavřel, v dáli zanechal zelený, vavřínem věnčený pahorek Parnasu, tak strmý, tak nedostupný.“⁴⁹ A i přes obtíže se nakonec Janův život šťastně naplnil, třebaže za kupeckým pultem, za nímž s Máriainkou po boku mohl být sám sebou a zůstat věrný svému přesvědčení. V Janově rodném městě, které Dewetter v textu označuje jen třemi hvězdičkami, se děj odehrává ve starém „Křišťanovském“ domě, který stál na náměstí kousek od kostela, přímo naproti děkanství. Přestože nás autor občas zavede i mimo starou část města, k řece, k vinicím a do polí, Dewetter se

⁴⁷ Dewetter, K.: Světla buditelů. Román z dob poprobuzeneckých. Nakladatelství Jos.R. Vilímka, Praha 1924, str.167

⁴⁸ Dewetter, K.: Světla buditelů. Román z dob poprobuzeneckých. Nakladatelství Jos.R. Vilímka, Praha 1924, str.179

⁴⁹ Dewetter, K.: Světla buditelů. Román z dob poprobuzeneckých. Nakladatelství Jos.R. Vilímka, Praha 1924, str.198

omezuje jen na zkratkovitý popis těchto míst. I krajské město a Prahu ponechává bez detailnějších popisných pasáží a spíš se soustředí na líčení Janových duševních pochodů a jeho nálad.

Ze zápisu ve staré rodové kronice Dewetter přesně určuje, kdy se příběh začne odehrávat a kdy skončí. Čas je vymezen daty 9. října 1832 (den Janova narození) a 7. červencem 1857 (kdy se narodil Janův a Márinčin syn Jan Vavřinec).

Román je rozdělen do tří knih. První je tvořena jedenácti kapitolami, druhá osmi a třetí deseti. Knihy i kapitoly jsou pouze číslovány, první a poslední kniha pak mají jako motto verše Puchmajerovy a Vinařického.

7.4 Malostranská trilogie

Úplně mimo jihočeský prostor nás odvádí kniha Malostranská trilogie, kterou vydalo de Wetterovi v roce 1910 pražské nakladatelství Josefa Vilímka. Jak autor píše ve věnování, patří kniha „dvěma jasným duchům“⁵⁰ Janu Nerudovi a Juliu Zeyerovi, a tak samo věnování vlastně implicitně vysvětluje, proč se v knize přenášíme do Prahy. Knihu tvoří tři povídky. První se jmenuje Dům illusí (s podtitulem Tři fragmenty), druhá Román tří srdcí a poslední Tajemství Marcela Bartholdyho (s podtitulem Historie malířova). Protože jde o dílo nepřilíš rozsáhlé, navíc rozdělené do tří tematicky samostatných celků, nebudeme se věnovat každé povídce zvlášť, ale pokusíme se je interpretovat jako celek.

Povídky spojuje nejen místo, kde se odehrávají, tedy pražská Malá Strana, ale především motiv lásky, který je ve všech motivem hlavním. V Domě illusí se stárnoucí Cesar de M*** vrací do „nejkrásnějšího města

⁵⁰ Dewetter, K.: Malostranská trilogie. Nakladatelství Jos. R. Vilímek, Praha 1910, str.8

severu⁵¹ do starého rodinného paláce na Malé Straně, kam se svým dopisem snaží přilákat i svou přítelkyni Olympii, nádhernou ženu s bílou pletí a tmavými vlasy. Ta nakonec přijíždí a ve starém paláci se oba pokoušejí oprostít od přítomnosti a zažít tak společně neskonalé štěstí. Při své hře mezi zdmi paláce se přenášejí do jiných století, žijí životy jiných postav, nazývají se jinými jmény. Dům illusí a neskonalého lidského štěstí se ale záhy stává domem smutku a samoty, když Olympie umírá po těžkém nachlazení v palácové kobce, k níž se vztahuje příběh nešťastné lásky, který se znovu pokoušela s Cesarem prožít. Pro Cesara se její smrtí osud v paláci jakoby cyklicky uzavírá, počáteční samotu vyplnila Olympiina přítomnost, která je nyní vystřídaná Cesarovým smutkem nad jejím odchodem. V domě Cesar prožívá hlubokou osobní tragedii a jeho osobou navíc vymírá jeho starý patricijský rod.

Jako Caesar až neskutečně miloval svou Olympii, milují i hrdinové Románu tři srdcí. Jeden z nich je starý záhadný patron Baltazar, druhý mladý muž jménem Dušan. Oba milují jednu ženu, vlastně dívku-pouze šestnáctiletou plavovlasou Klaudinu, která žije se starým Baltazarem Flaverinim pod jednou střechou. Jejich příbuzenský vztah zůstává až do konce příběhu záhadou. Klaudinu a Olympii spojuje záliba v bílých šatech, všechny tři muže láska k ženě, oba příběhy pak motiv nenaplněné, nešťastné lásky osoby, která je již dávno mrtvá. V prvním příběhu je to láska krásné Eponiny ke knězi-zpovědníkovi, v druhém Baltazarova láska ke krásné ženě z obrazu v jeho pokoji. Přestože Baltazar svou svěřenku žárlivě chrání před mladými muži na každém kroku a při každém mužském pohledu na ni zažívá neskutečná muka, Klaudina mu před zraky pomalu dospívá a stále víc pociťuje potřebu opravdové lásky. Přestože ji Baltazar od lásky zrazuje jako od největšího sobectví na světě, které člověka jen raní, zamiluje se Klaudina

⁵¹ Dewetter, K.: Malostranská trilogie. Nakladatelství Jos. R. Vilímek, Praha 1910, str.11

do mladého hudebníka Dušana a její vysněné ideály se konečně změni ve skutečnost. Dospívá a stojí mezi láskou otcovskou a láskou k muži. Obě chce naplno prožívat, ale stále víc si uvědomuje, že ten, kterého nazývá otcem, je jí v lásce k Dušanovi vlastně překážkou. Za své city málem zaplatí smrtí, a teprve její možná ztráta ukáže Baltazarovi, že musí nechat jít Klaudinu vlastní cestou. Baltazar příběh o třech srdcích doplňuje v dopise pro Klaudinu o další dvě srdce, srdce její matky, ženy z obrazu, kterou v mládí miloval a která milovala mladého muže, jenž padl na březnových barikádách. Ten byl skutečným Klaudininým otcem a společně s její matkou byl pochován na hřbitově v T*** (kam se tedy z Prahy přece jen na chvíli vracíme). Baltazar však nakonec ztrátu Klaudiny neunesl a spáchá sebevraždu. Jedinou skutečně naplněnou láskou zůstává v tomto dvojitěm vztahovém trojúhelníku tedy jen láska Klaudiny k Dušanovi a láska jejich mrtvých rodičů.

Třetí příběh se z hlediska motivů připojuje k dvěma předchozím, přesto je odlišný postavou vypravěče. Zatímco první dva příběhy jsou vyprávěny v er-formě, vypravěč a hlavní postava poslední povídky se spojují do jediné osoby, mladého nejmenovaného malíře. Ten, okouzlen výhledem na Malou Stranu ze střešní hospůdky sedává často v podvečer sám u stolu a poslouchá pražské zvony vyzvánějící klekání. S předchozími příběhy jej pak také spojuje láska k ženě, ta však zůstala nenaplněnou a čistě platonickou; miloval ženu, o níž vlastně v jednu chvíli ani nevěděl, zda byla preludem či skutečností.

V době, kdy malíř hledal sám sebe a prožíval návrat do „vnitřního života“, cítil v zádech něčí pohledy a přítomnost, která jej provázela na každém kroku. Nejdříve se snažil unikát, ale pronásledovatel si ho jednou v podvečer našel v oblíbeném lokále a počal jej zasvěcovat do svých iluzionistických a okultních věd. A tak mu při jednom svém „vystoupení“ ukázal krásný prelud ženy, do kterého se malíř zamiloval. Poháněn touhou zjistit, jestli se mu žena jen nezdála, vydal se do kouzelníkova bytu a našel ji přivázanou za dlouhé vlasy ke sloupu. Nedlouho potom kouzelník i se svou ženou opustil

město. Malíře vzpomínka na krásku hnala k tvůrčí práci a obraz, který ji zpodobňoval, se stal vzácným a ceněným uměleckým dílem. I poslední zbytky umělcovy lásky se však rozplynuly poté, co veřejnosti neznámý žárlivý šílenec obraz zničil. I do tohoto příběhu zařadil Dewetter tragický prvek – lásku kouzelníkovu ke své ženě a žárlivost, která ho po letech vedla ke zničení obrazu a sebevraždě.

První dvě povídky spojoval i určitý filosofický prvek (otázka, zda je možné zachytit absolutní lidské štěstí v příběhu prvním a rivalita mezi otcovskou láskou a žárlivostí ve druhém), který byl ve třetí povídce vystřídán prvkem magickým až tajemným.

8. Dewetterova básnická tvorba

Dewetter se zařadil do českého literárního povědomí i svou básnickou tvorbou. Přestože jeho začátky nebyly nikterak oslňující a prvotiny, spíš jen básnické pokusy, knižně nevyšly, nenechal se autor odradit a v tvorbě básní pokračoval. Jeho poezie pak dosáhla vydání v podobě několika básnických sbírek, jež zahrnují básně lyrické i epické. Pro svou práci jsem vybrala sbírky, které reprezentují jak lyrickou, tak epickou (popřípadě lyrickoepickou) poezii. Mezi Dewetterovými lyrickými sbírkami dávám přednost sbírce Zpěvy duše z roku 1905, do epických sbírek pak lze zařadit dvě sbírky stejného jména, Ballady z roku 1904 a Balady, vydané v roce 1939. Za lyrickoepickou je možné označit sbírku Jihočeská elegie, vydanou v roce 1929. Mezi sbírkami, se kterými jsem kromě těchto zmíněných mohla pracovat, převládají sbírky epických básní (například Věvec bájí a pověstí, Jezerní panna, Bruncvík).

Ballady, které vyšly v roce 1904 na Královských Vinohradech, věnoval Dewetter své matce a „prozrazují duši snivou, obestřenou lehkou melancholií a zachmuřenou stíny severu“⁵² Sbírkou tvoří osm balad- Helge král (Ballada norská), Krysař z Hameln, Vězeň, Ballada o princezně a rybáři, Hakonova smrt, Ballada o starém králi a Zvony.

Strofy básní mají různý počet veršů, od krátkého dvojverší nebo čtyřverší básník dospívá ke strofám tvořeným verši šestnácti. Postihnout rýmové schéma také není jednoduché, Dewetter často rýmy spojuje (například střídavý a sdružený).

V první sbírce si můžeme povšimnout nápadné podoby jména balady Helge král s Nerudovou Romancí helgolandskou (Dewetterova pojednává o statečném králi, který padl v boji a jehož poslední myšlenka patří jeho milované ženě). Také několik dalších balad ze sbírky Balady z roku 1939 nám

⁵² Dewetter, K.: Ballady. Melpomene, Královské Vinohrady 1904, titulní list bez označení

připomene jiné autory, například Erbena, který byl Dewetterovi velkým vzorem. Sbíрку tvoří patnáct baladických básní (Krysař, Čarodějův sluha, Bílá paní, Mrtvá nevěsta, Rej čarodějnic, Zaklínač, Luna, Klekánice, Tanec mrtvých, Upířice, Větrná panna, Rybář a víla, Tanečnice, Nevěrný hrabě a Mrtvá loď).

Co se týká tematické stránky básní ve starších Balladách, opěvují statečnost umírajících hrdinů, osud vězně odsouzeného k smrti, nenaplněnou lásku nebo loveckou touhu či žárlivost jako jeden z nejhorších citů. V novějších Baladách se více přibližujeme erbenovskému typu, v nichž vystupují i nadpřirozené bytosti a oživlí umrlci. Například v básni Mrtvá loď se dostáváme velmi blízko Erbenovým Svatebním košilím-milá si vyprosí svého chlapce, který ji chce odvést do světa mrtvých. Báseň Klekánice nám zase připomene Erbenovu Polednici, přestože Dewetterovo podání báseň má šťastný konec- dívku zachrání modlitba.

Zpěvy duše, sbírka z roku 1904, představují jemnou, kultivovanou lyrickou poezii. Tematicky jde převážně o vzpomínky, protože autor věnuje básně nejen starým přátelům, rodičům či mrtvé sestře, ale také svým milým místům. Název sbírky odpovídá jejímu obsahu. Dewetter píše z celé duše a snaží se zapůsobit svými verši na duši čtenáře.

Sbíрку zpěvné poezie Jihočeská elegie (s podtitulem Feuilletony veršem) tvoří převážně lyrickoepické básně; epika se zde spojuje se subjektivností, básník ve většině básní vypráví děj, ale nad vším převažuje výpověď o vlastních citech a myšlenkách. Sbíрка je rozdělena do dvou oddílů- Jihočeská elegie a Vzpomínky.

V Jihočeské elegii odhání Dewetter všechny starosti a těžkosti a vrací se po dvaceti letech do kraje svého dětství a studií. Všechna místa svých prvních lásek, snů i prvních veršů představuje v sedmnácti zpěvech, do nichž je skladba rozdělena. Básník se vítá se známými místy a městy, vytváří jakousi

„básnickou mapu“ a díky ní nás provádí celým jihočeským krajem od Českých Budějovic a Hluboké až do Týna nad Vltavou:

Co chvíli kroky zastavím
a dívám se, dojat se dívám
a každému koutu i místečku
už z dálky přátelsky kývám.

A zdravím každý starý štít,
i každou větrničku,
ba, víc tu takových přátel mám,
než kmotrů, tetek a strýčků.⁵³

Poté nás provede všemi známými vltavínskými místy, vrací se ke vzpomínkám na starý dům, školní léta i okolní lesy a pole, aby se nakonec s Vltavínem rozloučil.

V oddíle Vzpomínky věnuje několik básní svému narození a původu, potuluje se přírodou, kterou líčí z pohledu čtyř ročních období. Do této části patří i skladba Pohrobní romance, v níž se básníkova duše vrací z nebe zpět na zem, do Vltavína.

V některých básnických sbírkách, především v prvních zde uvedených, autor na chvíli opustil motiv Vltavína ve prospěch motivů baladických. Příklon k baladickým tématům pokračoval i v několika dalších sbírkách (například Věvec bájí a pověstí, Jezerní panna). Díla, v nichž se Dewetter alespoň zmínkou nevrací ke svému Vltavínu, jsou však jen ojedinělá.

⁵³ Dewetter, K.: Jihočeská elegie. Feuilletony veršem. Nakladatelství Šolc a Šimáček, Praha 1929, str.3

9. Závěr

Na předchozích stranách jsem se pokusila stručně představit dílo, které má dnes již jen regionální charakter. Dewetter nás ve svých čtivých knihách zavedl do města, kterého bychom si na mapě možná ani nevšimli a kam lokalizoval převážnou většinu svých děl. Měl dar fabulovat a dokázal se s jistotou pohybovat v prostoru mezi snem a skutečností, ve světě své vlastní fantazie, který nám chtěl pomocí Vltavína představit. Málokterá z knih se od Vltavína vzdálila, a tak jsme se mohli stále setkávat s kostelní bání, vltavínskými zvony, arcibiskupským zámkem nebo domkem porostlým vinnou révou, s hlavními motivy Dewetterovy tvorby. Kromě těchto motivů je možné najít ještě další prvky spojující a charakterizující jeho dílo. Autor neustále pracuje s podobnými, takřka totožnými typy postav-většinou maloměstských obyvatel, na nichž představuje dobré i špatné lidské vlastnosti a stránky.

Dewetter se do svého Vltavína rád vracel, a to nejen ve skutečnosti, ale také ve svých knihách. Návraty domů, do města dětství a raného mládí ze studií, z ciziny nebo z pohádkových krajin jsou hlavním námětem většiny knih. Své návraty prožívali Richard Lom, Jakub Hlohovský i David Damián a společně s nimi i Karel Dewetter.

V rámci mé práce zůstalo mnoho Dewetterových knih nezmíněno, a dílo proto nabízí ještě mnoho dalších možností studia a výkladu. Kromě vydaných děl jsou v Památníku národního písemnictví v Praze uloženy rukopisy knih a povídek, které autor připravoval k soubornému vydání, k jehož uskutečnění však nikdy nedošlo. Bylo by jistě zajímavé se těmto rukopisům věnovat, aby byl přehled Dewetterova díla úplný.

Prameny a literatura:

- Dewetter, K.: Ballady. Melpomene, Královské Vinohrady 1904
- Dewetter, K.: Zpěvy duše. 1904
- Dewetter, K.: Malostranská trilogie. Nakladatelství Jos. R. Vilímek, Praha 1910
- Dewetter, K.: Věvec bájí a pověstí. Nakladatelství Ars-Doležel a Steinbrener, Jaroměř 1914
- Dewetter, K.: Mrtví žijí. Nakladatelství Emila Šolce, Praha 1917
- Dewetter, K.: Listy z Vltavína. Nakladatelství Emila Šolce, Praha 1918
- Dewetter, K.: Román Richarda Loma. Česká grafická unie, Praha 1920
- Dewetter, K.: Pohádka o domově. Nakladatelství Šolc a Šimáček, Praha 1921
- Dewetter, K.: Světla buditelů. Román z dob poprobuzeneckých. Nakladatelství Jos. R. Vilímka, Praha 1924
- Dewetter, K.: Náš pradědeček. Romance z doby posledních copů. Nakladatelství Šolc a Šimáček, Praha 1925
- Dewetter, K.: Nebeská romance. Česká grafická unie, Praha 1926
- Dewetter, K.: Loupežníci z českých lesů. Veselá romance ze starých časů. Nakladatelství F. Topiče, Praha 1927
- Dewetter, K.: Jihočeská elegie. Feuilletony veršem. Nakladatelství Šolc a Šimáček, Praha 1929
- Dewetter, K.: Jezerní panna. Balady a pověsti. Nakladatelství Šolc a Šimáček, Praha 1931
- Dewetter, K.: Bruncvík. Národní rapsodie. Nakladatelství Šolc a Šimáček, Praha 1933
- Dewetter, K.: Balady. Nakladatelství Šolc a Šimáček, Praha 1939
- Dewetter, K.: Divotvorná tabatěrka. Nakladatelství Šolc a Šimáček, Praha 1942

Dewetter, K.: Dopis z 3. května 1959. Strojopis, 1959

Dewetter, K.: Neuvěřitelná dobrodružství Davida Damiána. Albatros, Praha 1975

Dewetterová, K.: Paměti staré vlastenky. Rukopis, 1921

Vzpomínkový večer v Městském muzeu v Týně nad Vltavou. Videokazeta, 1992

Blümlová, D.: Sto tváří z jihočeské kulturní historie. Nová tiskárna Pelhřimov, 2000

Blümlová, D.: Vltavínské zvony Karla Dewettera. Městské muzeum, Týn nad Vltavou, 1992

Hrabák, J.: Úvod do studia literatury. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1977

Novák, A.: Přehledné dějiny české literatury. Atlantis, Brno 1995

Plech, J.: Základy teorie slovesným uměním. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1984

Wernisch, I.: Zapadlo slunce za dnem, který nebyl. Zapomenutí, opomíjení a opovrhování. Z jiné historie české literatury (léta 1850-1940). Nakladatelství Petrov, Brno 2000

Resumé

Spisovatel Karel Dewetter je jedním ze opomíjených autorů české literatury. Narodil se v roce 1882 v Dobřejovicích u Prahy a zemřel v roce 1962 v Praze. Civilním povoláním byl ministerským úředníkem, ale přes 40 let svého života věnoval literatuře regionálního charakteru. V ní upozornil na nevelké jihočeské město Týn nad Vltavou, které se v jeho díle objevuje pod jménem Vltavín. Najdeme jej jak v Dewetterových verších, tak na stránkách jeho prozaických děl pro dospělé i pro děti. Knihy pro děti, jako například trilogie Neuvěřitelná dobrodružství Davida Damiána, patří podle některých názorů k nejlepším dílům určeným dobovému dětskému čtenáři a zároveň k jeho dílům nejhodnotnějším. V básnické Dewetterově tvorbě najdeme sbírky lyrické, zastoupené například sbírkou Zpěvy duše, epické sbírky Balady či Věnc bájí a pověstí i soubory lyrickoepické, reprezentované skladbou Jihočeská elegie, doprovázenou souborem básní Vzpomínky. Z prozaických děl je třeba zmínit rozsáhlejší romány Mrtví žijí či Román Richarda Loma.

Téměř v každém Dewetterově díle se setkáváme se zmíněným městem Vltavín, kde autor prožil své dětství, a tudíž se k němu ve vzpomínkách vrací. Stále se takřka pravidelně setkáváme se zelenou bání kostela, vltavínskými zvony, domkem u arcibiskupského zámku a mnoha dalšími motivy, které jsou pro Dewetterovo dílo stěžejní.

Klíčová slova:

- celonárodní literatura
- regionální literatura
- Karel Dewetter
- Týn nad Vltavou (Vltavín)
- město
- kostel
- kaštan
- zvony
- vinná réva
- starý zámecký domek

Příloha S I
Bibliografie knižního díla Karla Dewettera (převzato z Vltavinských zvonů
Karla Dewettera od Dagmar Hilflové)

Balsády, 1904

Zpěvy duše, lyrika, 1905

Malostranská trilogie, 1910

Skřítek Puk, 1911

Příhody Darušíňovy, 1913, reed. 1924

Nás poučitelce, 1913, reed. 1923

Zlatý rybník, 1915

Přílohy

Rukopis v láhvi, 1916

Moj stýc Nivegr, 1916, reed. 1919

Hříček Jany Grímové a jiné povídky, 1917, reed. 1921

Granátův obsah, 1919

Poklady Mary Glor, 1917

Lety z Vltavina, 1918

Vlast osvoboditel, 1918

Mirvi žij, 1919

Česko piraň, 1919

Román Richarda Lema, 1920

Pohádka o domově, 1921

Pramen, 1922

Tabulka s pringem, 1922

Drahošovi z vývozu, 1923

Světla budíků, 1924

Děj revoluce, 1925

Nebeští radouci, 1926

Poslední dop., 1926

Příloha č. 1 Ostrovy, 1926

Bibliografie knižního díla Karla Dewettera (převzato z Vltavínských zvonů
Karla Dewettera od Dagmar Blümlové)

Zlatý kolovrat, 1930

Balady, 1904

Zpěvy duše. Lyrika, 1905

Malostranská trilogie, 1910

Skřítek Puk, 1911

Příhody Damiánovy, 1913, reed. 1924

Náš pradědeček, 1913, reed. 1925

Zlatý věk, 1915

Rukopis v láhvi, 1916

Můj strýc Silvestr, 1916, reed. 1919

Hřích Jany Grimové a jiné povídky, 1917, reed. 1921

Granátník císařův, 1919

Poklad Mary Glowe, 1917

Listy z Vltavína, 1918

Vlast osvobozena!, 1918

Mrtví žijí, 1919

Česká píseň, 1919

Román Richarda Loma, 1920

Pohádka o domově, 1921

Pramen, 1922

Tabatěrková princezna, 1922

Drahokam z hvězd, 1923

Světla buditelů, 1924

Děti revoluce, 1925

Nebeská romance, 1926

Poslední cop, 1926

Městečko na ostrově, 1926

Loupežníci z českých lesů, 1927

Jihočeská elegie, 1929

Zlatý kolovrat, 1930

Zelená čepice, 1930

Píseň o plavci a mořské víle a jiné starobylé zpěvy, 1931

Jezerní panna, 1931

Dáma v zrcadle, 1932

Bruncvík, 1933

Dobrodružství Matěje Píšťaly, 1933

Daniel Svit, 1934

Vltavínská dobrodružství, 1937

Balady, 1939

Věvec bájí a pověstí, 1944

V lese zeleném, 1945

Zlatý střevíček, 1945

Příloha č. 2
Obrazová příloha

Obr. 1
Kostelík na týnském hřbitově

obr. 2
Náhrobek Matěje Kopeckého

obr. 3
Pohled od kostela na bývalý týnský arcibiskupský zámek (dnes muzeum)

Obr. 4
Dům Dewetterova dětství "U Zlatého lva"

obr. 5
Radnice

obr. 6
Dům č. 25 a část radnice

obr. 7
Kostel sv. Jakuba

obr. 8
Kostel sv. Jakuba

obr. 9
Pohled na kostel z nábřeží

obr. 10
Kostel sv. Jakuba

obr. 11
Puchmajerův rodný dům

obr. 12
Pamětní deska ve štítu Puchmajerova domu